

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук і соціальних технологій
Школа соціальної роботи ім. В. І. Полтавця

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«ПРОГРАМА УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ЛІДЕРСТВА ЩОДО
ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ»**

Виконав: студент 4-го року навчання,
спеціальності
231 Соціальна робота
Газда Владислав Ігорович

Керівниця Бондаренко Н.Б.
Старша викладачка кафедри,
кандидатка психологічних наук,
практична психологиня вищої
категорії НаУКМА

Рецензент _____

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____
«_____» _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	2
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ.....	6
1.1 Вплив громадянської активності молоді на суспільство.....	6
1.2 Основні чинники формування активності молоді.....	11
1.3 Феномен неформальної освіти та особливості методології програми Української академії лідерства.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	19
2.1 Час і місце проведення дослідження.....	19
2.2 Етапи проведення дослідження.....	19
2.3 Процедура проведення дослідження.....	20
2.4 Методи та інструменти дослідження.....	21
2.5 Характеристика вибірки.....	21
2.6 Етичні засади та труднощі дослідження.....	22
2.7 Концептуалізація та операціоналізація понять.....	23
РОЗДІЛ 3. ОГЛЯД РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	24
3.1 Аналіз громадянської активності випускників програми ГО «Українська академія лідерства» та порівняння з національним дослідженням активності молоді.....	24
3.2 Визначення рівня впливу програми УАЛ на громадянську активність випускників та виокремлення найкращих практик.....	30
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	49

Перелік умовних позначень та скорочень

ГО – громадська організація;

МГО – молодіжна громадська організація;

НО – неформальна освіта;

УАЛ (Академія) – ГО “Українська академія лідерства”.

ВСТУП

Молодь є важливим ресурсом для суспільства – їх розвиток та успішне включення в життя громади забезпечує сталий розвиток, генерує зміни та інновації (Brooks, 2009; Бульбенюк, 2016). З одного боку, є багато даних, які вказують на загальне зменшення громадської та політичної активності молоді. Проте, з іншого боку, ми бачимо, що саме молодь відігравала одну з ключових ролей в важливих подіях для нашої країни: від здобуття незалежності та революцій до активної участі в військових діях та розбудові волонтерської мережі, яка допомогла вистояти після повномасштабного вторгнення Росії в 2022 році. Громадська активність молоді виражається досить хаотично і є здебільшого реакціями на кризи, тоді як їх регулярна конструктивна участь в суспільному житті несе несистемний характер (Pickard, 2019; Каретна, 2012). Саме тому, пошук та аналіз нових практик, на яких будуватиметься методична робота з молоддю та формування в неї громадянських та політичних компетенцій є важливою передумовою для успішного розвитку держави.

В той же час, молодь є найбільш вразливою суспільною групою, а тому робота з нею має на меті також гарантування їхньої безпеки, здоров'я та добробуту. Соціальна робота відіграє значну роль в цьому процесі, оскільки попереджає соціальну виключеність та забезпечує доступ до ресурсів і послуг, а за найкращих умов – сприяє формуванню громадянської активності серед молоді.

Вивченням питань, пов'язаних з тематикою формування громадської та політичної активності, займаються такі науковці, як Brooks, Gaby, Galston, Simas, які описували основні передумови та механізми для такого формування, а також його вплив на суспільство. Серед вітчизняних дослідників можна назвати Бульбенюк, Грабчак, Дорошенко, Кабаченко, Кияшко, Ципко.

На сьогодні неформальна освіта займає все ширші позиції і доповнює формальну освіту. Доведено, що альтернативні форми навчання та новий зміст, який вони несуть, активно допомагають людям пристосуватися до постійних змін в сучасному світі (Saveliev, 2021). Широкий інструментарій неформальних освітніх програм дає нові можливості для формування громадської і політичної активності молоді, для якого недостатньо звичайного вивчення інформації в школі та університеті. В Україні прикладом такої можливості є програма від Української академії лідерства. Важливо дослідити довгостроковий вплив такої програми на громадську та політичну активність молоді, що дасть можливість розширювати подальше використання найефективніших практик.

З огляду на це, **метою дослідження** є вивчення впливу участі в програмі неформальної освіти ГО “Українська академія лідерства” на формування громадянської активності молоді.

Досягнення цієї мети передбачає розв’язання таких дослідницьких завдань:

1. Проаналізувати український та міжнародний досвід формування громадянської активності в молоді;
2. Визначити, чи відрізняється рівень активності випускників Української академії лідерства порівняно з молоддю України загалом;
3. Довести вплив програми Української академії лідерства на громадянську та політичну активність її випускників;
4. Визначити найкращі практики для формування громадянської та політичної з програми Української академії лідерства.

Таким чином, **об’єктом дослідження** виступає формування громадянської активності молоді України.

Предмет дослідження: вплив програми УАЛ на громадську активність досліджуваної групи.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ

1.1 Вплив громадської активності молоді на суспільство

Концепція громадянської активності молоді, разом з якою також розглядають політичну активність, досить важлива для функціонування та розвитку суспільства, оскільки молодь є однією з найбільш активних та енергійних соціальних груп. Інтерес до цієї теми обумовлений необхідністю розвитку молодіжної політики, підтримки та сприяння розвитку громадянської культури та залучення молоді до процесів, що відбуваються у суспільстві (United Nations, 2015). Протягом певного періоду, в Україні спостерігалась криза активності молоді, що виражалась у пасивному ставленні до політичних процесів та низький рівень залученості в громадських організаціях (Грабчак, 2019). Сюди також нашаровується низький рівень довіри молоді до владних структур.

В наш час, практично всі аспекти державної та суспільної діяльності мають вплив на інтереси молоді: реформи в державі, військові конфлікти, освіта, праця, сім'я, виховання, охорона здоров'я, культура, спорт та інше. Розв'язання цих проблем потребує спільних зусиль держави, суспільства та самої молоді. (Перевалова, 2016).

Тут також важливо зафіксувати рамки понять. В залежності від країни, контексту та культури, поняття «молодь» може мати досить різне тлумачення. Опираючись на Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (Закон України “Про Основні Засади Молодіжної Політики,” 2021), можна побачити конкретну юридичну класифікацію цього поняття. Цей закон встановив нові рамки, вказавши що молодь – це фізичні особи від 14 до 35 років, яких, за даними державної статистики, 26,5% з числа усього населення

України і 35% від кількості працездатного населення. Наведена статистика тільки підтверджує масштаби та важливість роботи з молоддю (Державна служба статистики України, 2021).

В самому дослідженні ми працюватимемо з віковим діапазоном 16-29 років, оскільки це вікові межі нашої досліджуваної групи: випускників Української академії лідерства.

Молодь відіграє особливо важливу роль у таких факторах, як платформи для спілкування, адвокація, глобальний розвиток, ліберальне мислення, освіта та підвищення обізнаності (Barrett, 2018). Формування громадської та політичної активності молоді може сприяти розвитку різних сфер суспільного життя: молодь може бути джерелом нових ідей, інновацій та технологій, які покращують якість життя усього суспільства. Водночас, процес такого формування напряму залежить від соціальної політики, ефективного залучення молодіжних працівників та використання сучасного та різноманітного інструментарію. Неможливо заперечити, що проблеми молоді є предметом особливої уваги усього світу, що підтверджується низкою загально прийнятих міжнародних документів, серед яких зокрема Молодіжна стратегія Європейського Союзу 2019-2027 років, Стратегія ООН щодо молоді на період до 2030 року. В Україні також відображено стратегію молодіжного розвитку в Цілях сталого розвитку України 2015-2030 (Коляда, 2017).

Зокрема з метою реального розвитку молодіжної політики в Україні, була проведена реформа децентралізації. Проте через постійні виклики з господарсько-соціальною частиною роботи громади (відсутність досвіду та інструментарію для наповнення бюджету ОТГ, формування фінансових ресурсів; невміння визначення реальних соціальних потреб громад та витрачання ресурсів на неактуальні проблеми тощо), робота з молоддю часто відходить на другий план й реалізується фіктивно, або й не реалізується взагалі (Кабаченко, 2020; Куценко & Дударенко, 2017).

Громадська активність – це відносно молоде поняття, яке й досі часто сприймається, як частина політичної активності, хоча це не зовсім актуальна думка. Фактично – це активна участь людей у справах громади, спрямована на поліпшення життя в їхньому оточенні. Це може включати різні види діяльності, такі як волонтерство, участь у громадських організаціях, активізм, петиції, демонстрації, політичну участь, тощо (Гедікова, 2019). Громадська активність важлива для демократичного суспільства, оскільки вона дозволяє громадянам брати участь у процесах прийняття рішень, а також впливати на політичні, економічні, соціальні та культурні процеси в своїй громаді та державі в цілому (Galston, 2007).

Також важливо відзначити, що громадська активність, в контексті цінностей особистості, простежується у здатності людини якісно змінювати життя своєї спільноти, задовольняти як власні, так і колективні цілі та інтереси. Дослідники виділяють когнітивний, мотиваційно-ціннісний, емоційно-оцінний та поведінковий компонент громадської активності (Лісовець, 2012). Як уже було згадано раніше, громадська активність рідко виступає самостійним предметом у соціологічних дослідженнях. У своєму дослідженні ми приймаємо позицію вітчизняного науковця Ципко (2016), який пропонує розглядати громадську активність як одну з форм соціальної активності.

Підсумовуючи, в руслі актуальної соціологічної думки, варто розділяти поняття політичної та громадської активності. Водночас, не варто стверджувати про їх критичну розбіжність. В вивченні цих понять можна зустріти, що дослідники розмежовують два типи громадської активності (Гусєва, 2008):

- як участь особистості в неpolітичних відносинах з іншими людьми, суспільством загалом;
- громадянську активність, що відповідає за реалізацію контролю над владою та відстоюванням своїх прав.

Відповідно другий формат є уже ближчим до політичної активності і його майже неможливо відділити.

Якщо ж говорити про організовані групові форми громадської активності, то тут варто згадати соціальні рухи, серед яких значне місце займають шкільні та студентські самоврядування та організації. Це було особливо відчутно в минулому столітті, коли в Америці та Західній Європі все масовішими стають акції та ненасильницькі демонстрації, що раз за разом досягають успіху (Gaby, 2017; Weiss, 2020). Не виключенням в світових тенденціях була й Україна, де, починаючи з 1990-х років, молодь посідає вагоме місце в революції «На граніті», «Помаранчевій» революції та революції «Гідності». Проте, за останніми дослідженнями, на постійній основі до громадської діяльності через молодіжні громадські організації, залучена дуже мала кількість молоді і це значення знаходиться на рівні соцпохибки — всього до 2,5% беруть активну участь в активному громадському житті. Окремі оцінки експертів взагалі говорять про те, що активна молодь в Україні – це всього близько 30 тисяч осіб – процитувати(Юзич, 2020).

Якщо ж переходити до політичної активності, то тут опиратимемось на дослідників, які вважають, що політична соціалізація передбачає залучення індивіда до політичного життя суспільства в різних його проявах (Weiss, 2020). Фактично, молодь має засвоювати весь обсяг системи політичних знань, пріоритетів, норм, цінностей, та традицій. Все це дозволяє називати себе повноцінним та рівноправним політичним суб'єктом (Кияшко, 2009).

Звідси ми можемо рухатись до виведення визначення політичної активності – це здатність та готовність громадян брати участь у політичних процесах, виражати свої думки та переконання через різноманітні форми політичної участі. Це може включати участь у виборах, демонстраціях, петиціях, зборах, лобіюванні, а також взаємодію з політичними представниками і органами влади. Як одна з форм суспільної активності, така активність в дії має на меті впливати на прийняття політичних рішень та

просування здійснення особистих інтересів та інтересів групи, до якої належить особа. Важливо також, що це явище буває як усвідомленим, так і стихійним (Каретна, 2012).

Молодь відіграє значну роль в політичному, економічному і соціокультурному розвитку сучасного суспільства. І в той же час молодь є найбільш уразливою групою людей, чиє життя, в разі сильних змін, піддається загрозі, а можливості забезпечувати гідний рівень життя переважно досить обмежені.

Практично неможливо знайти одностайні дані, які б оцінювали розвиток політичної активності української молоді в динаміці. З одного боку, є статистика, що вказують на те, що рівень толерантності та свідомості молоді в політичних питаннях зростає (Кияшко, 2009). Але є й дані, що вказують на низьку політичну компетентність та безпосередню активність (Kousis & Giugni, 2020; Перевалова, 2016). Важливо також зважати і на високу частку протестної мотивації політичної участі та схильність до радикалізації (Martyn & Dimitra, 2019). Звідси отримуємо багато рішень та дій, які є не свідомим виявленням волі, а радше показовим бунтом. Робота з таким протестним потенціалом, який впливає на суспільство, потребує як зусиль для підвищення добробуту громадян, так і впровадження якісних навчальних програм для підвищення політичної компетентності молодих виборців та активістів (Pickard, 2019).

Останній момент, що вносить ще більше неоднозначності в розуміння політичної активності молоді – це постійна видозміна форм такої активності, що потребує пошуку нових форматів дослідження цього явища (Barrett, 2018). Сучасні дослідження в Європейському Союзі показують, що молоді люди по всій Європі не є політично апатичними, а займаються різноманітною «політичною» діяльністю. І хоча явка на національних і європейських виборах у віковій групі 18-25 років може бути низькою, дослідники виділяють різноманітні та креативні нові форми політичної участі, з якими ще потрібно вчитись взаємодіяти (Brooks, 2009).

Підсумовуючи, поняття політичної та громадської активності сильно взаємопов'язані. Громадська активність – це діяльність, спрямована на покращення соціальної, економічної, культурної та політичної ситуації в своїй спільноті, регіоні чи країні, яка реалізується через участь у громадських організаціях, волонтерстві, ініціативах зі збору та іншими діями, спрямованими на зміну оточуючої дійсності. Політична активність молоді - це прояв діяльності молодих людей у сфері політики, спрямований на покращення соціально-політичної ситуації в своїй спільноті, країні чи світі. Вона може включати в себе участь у виборчих процесах, активну участь у політичних обговореннях, ініціювання та підтримку політичних реформ та інших дій, спрямованих на зміну політичної ситуації.

Оскільки політична та громадська активність молоді часто несе протестний характер, кризи стають каталізаторами дій, тоді як в «спокійний» час молодь менш зацікавлена в активній діяльності. На сьогодні немає комплексних рішень, які б працювали з цією проблемою. Враховуючи потенціал явища, правильний підхід в формуванні громадянської та політичної активності молоді може призвести до якісних трансформацій суспільства.

1.2 Основні чинники формування активності молоді

Наразі, великі кризи, включаючи економічну та політичну нестабільність, небезпеку для здоров'я чи навіть збройні конфлікти, мають значний вплив на формування громадянської активності молоді. Кризи спонукають молодь до більш активної участі, оскільки вони відчувають більш гостру необхідність залучатися до процесів прийняття рішень і розв'язання проблем. Крім того, кризи можуть підвищити рівень самосвідомості молоді щодо важливості громадської участі і підтримки владних інституцій.

Наприклад, під час пандемії COVID-19 було зафіксовано зростання інтересу молоді до громадської участі в розв'язанні проблем здоров'я, освіти та економіки (OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19), 2020). Крім того, уже існують вивчені емпіричні дані, які вказують на те, що повномасштабна війна в Україні прискорила процес формування активної громадянської позиції молоді (Zelena & Mirchuk, 2022; Куниця, 2022). На це значною мірою впливає усвідомлення, що в часи кризи, молодь починає нести більше відповідальності за їх життя, свободу та навіть долю країни. Більшість студентської молоді не очікували або ж не хотіли вірити у повномасштабне вторгнення Росії в Україну, а на початку війни у психоемоційному стані домінували тривога, страх, розгубленість. В той же час, збільшення громадянської активності через інтеграцію в волонтерські рухи, допомагало впоратись з негативним впливом війни та мало значний позитивний суспільний вплив (Zelena & Mirchuk, 2022).

Певні вікові періоди в житті людини є більш сприятливими для формування громадянської позиції. Наприклад, дослідження, проведене в рамках European Social Survey, показує, що молоді люди віком від 15 до 29 років виявляють більшу зацікавленість у громадській участі порівняно зі старшими групами населення (Rory Fitzgerald ESS ERIC Headquarters at City University London, 2021). Це може пояснюватися тим, що у молодих людей зазвичай ще не сформована життєва позиція та ставлення до соціальних проблем, тому вони більш відкриті до нових ідей та підходів. Крім того, у молоді відбувається активне формування особистості та соціальної ідентичності, тому громадянська участь може стати важливим елементом цього процесу.

Особливу увагу дослідники приділяють віку завершення школи та ранньому студентському віку, наголошуючи, що це період формування особистого світогляду, професійного самовизначення та ставлення до світу в цілому. У цьому віці виробляються політичні та моральні ідеали, що є суттєвим показником зростання самосвідомості та самовизначення. Водночас,

цьому віку властиві не лише світоглядні пошуки, а й прагнення до активної участі в житті суспільства (Гершуненко et al., 2022). В найкращому варіанті, таке прагнення має виливатись в конструктивну громадську та політичну активність, а це уже потребує додаткових зусиль та сформованих навичок. В той же час, наголошується на додаткових особливостях, які впливають на вікові особливості формування, такі як політично-економічна ситуація (Grasso et al., 2019).

Важливо відмітити, що формування громадської та політичної – це комплексний та багатогранний процес. Проаналізувавши ряд досліджень (Ekholm & Lindström Sol, 2020; Galston, 2007; Kitanova, 2020; Грабчак, 2019; Перевалова, 2016), можна виокремити наступний набір чинників, що впливають на таке формування:

- рівень освіти серед молоді;
- доступність політичної інформації та її розуміння молоддю;
- можливості молоді для безпосередньої участі в політичному житті та різноманітні форми громадської активності;
- соціально-економічні умови життя молоді;
- роль держави у підтримці громадянської та політичної активності молоді;
- роль громадських організацій та інших інституцій у підтримці та розвитку громадянської та політичної активності молоді;
- можливості використання сучасних технологій та інтернет-ресурсів для залучення молоді до процесів, що відбуваються у суспільстві.

Бульбенюк (2016) виділяє ще ряд важливих чинників в формування громадсько-політичної активності молоді. Перш за все, вони підкреслюють важливість виокремлення молоді, як окремого політичного актора та рівномірне залучення до громадянської діяльності політичної поведінки, політичної діяльності та участі. Другим вагомим фактором є формування у особи усвідомленої потреби в самоактуалізації через громадську та політичну

активність. Третьою, не менш важливою, передумовою є створення умов для реалізації реального соціального і політичного впливу індивідуальних та колективних акторів. Для цього важливе формування реально функціонуючих інституцій, що реагують на безпосередні запити суспільства .

Важливо зазначити, що формування громадської та політичної активності молоді залежить від зацікавлення безпосередньо цієї особистості у такій діяльності. Також виокремлюють ряд причин, які перешкоджають активному залученню молоді: недовіра, невпевненість у своїх силах та значущості, відсутність навичок, обмеження ресурсів (часу, коштів), відсутність досвіду. Тож найбільш ефективним процес формування стає за наявності комплексної системи, яка була б здатна забезпечити ефективний розвиток країни, суспільства, особистості в усіх сферах суспільного життя, зважаючи на зазначенні вище чинники та тісної співпраці громадського та державного інститутів (Дорошенко, 2020; Кияшко, 2009).

Підсумовуючи, формування громадської та політичної активності – це комплексне явище. Найбільшими каталізаторами формаційних процесів стають різноманітні кризи, проте необхідно знаходити більш стабільні та контрольовані підходи, які поєднують належний рівень освіти, доступ до інформації, можливість участі в волонтерських та інших суспільних рухах тощо. Молодь не лише має великий потенціал діяльності, а й найбільш сприятлива до впливу через ряд вікових особливостей. Потрібно поєднати зусилля державних та громадських інститутів, створити достатньо простору для отримання реального досвіду та здійснення впливу на систему. Це вплине на зміцнення персональної мотивації молоді, яка дуже важлива в процесі формування громадської та політичної активності.

1.3 Феномен неформальної освіти та особливості програми Української академії лідерства

Якісний аналіз визначень неформальної освіти (далі НО) вказує на значні суперечності в підходах дослідників щодо цього поняття. При цьому, розбіжності як у вітчизняних, так і закордонних експертів, часом настільки суттєві, що говорять про взаємовиключні поняття. Зокрема розбігаються погляди на рівень організованості, структурованості та результативності такої освіти (Павлик, 2018).

Якщо підсумувати найбільш поширені думки, НО – це комплексне поняття, що об'єднує процеси навчання та розвитку, що відбувається поза межами формальної освіти: такої як шкільна, університетська та інші види навчальних закладів, та не пов'язаний з отриманням дипломів чи сертифікатів (Prasetyo et al., 2021; Vinh et al., 2022). Цей процес зазвичай базується на потребах людей, їхній зацікавленості та мотивації, і спрямований на розвиток практичних, творчих та інших навичок, що можуть бути корисними в різних сферах життя. Фактично можна сказати, що неформальна освіта – це організована діяльність з розвитку знань, умінь і способів самовираження у спільноті (European Centre for the Development of Vocational Training, 2008).

Важливо, що в цьому дослідженні ми не беремо до уваги інформальну освіту, яку часто асоціюють з неформальною, проте її варто розмежовувати окремо – «це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» (Закон України «Про Освіту», 2023).

НО має широку варіативність застосування, адже включає в себе різноманітні інструментарії та підходи. Наприклад, в Чехії її ефективно використовують для роботи з дорослими в зоні ризику через відсутність роботи (Kalenda & Kočvarová, 2022). Проте нас найбільше цікавить вплив НО на молодь та її громадську активність. Сьогодні НО є одним із важливих конкурентів для формальної освіти і постійно ослаблює монополію на роботу

з молоддю останньої. Альтернативні форми навчання та новий зміст, який вони несуть, активно допомагають людям пристосуватися до постійних змін в сучасному світі. Сьогодні це особливо поширена практика в багатьох європейських країнах та США, де НО займає важливе місце у сфері громадянської освіти та допомагає в формуванні демократично-орієнтованого громадянина (Saveliev, 2021).

Одним з основних характеристик, що відрізняють НО, є її зосередження на навчанні, що засноване на безпосередньому досвіді (Norqvist & Leffler, 2017). Цього зазвичай якраз не вистачає в формальній освіті та дає можливість молоді розкрити свій потенціал та бути більш пристосованими до сучасного світу, зокрема розвиваючи громадську та політичну відповідальність.

Раніше існувала думка, що вплив від програм НО є короткостроковим, проте сучасні дослідження підкреслюють, що результатом таких програм може бути й довготривалий позитивний ефект (Simas et al., 2021). Як правило, він є найтриваліший там, де програми формують життєві навички та зв'язок з іншими членами громади, проводяться кваліфікованими фасилітаторами за значного безпосереднього внеску молоді і де молодь залучена протягом тривалого періоду часу.

В Україні існують якісні приклади неформальних освітніх програм, однією з яких є програма особистісного розвитку від ГО «Українська академія лідерства» (надалі УАЛ). Програма УАЛ виникла з бажання змінити ситуацію з несвідомим вибором свого майбутнього молоддю та доповнити традиційну модель освіти. За 10 місяців навчання в академії молодь вчиться бути лідерами в різних галузях — бізнесі, державотворенні чи громадській діяльності. Весь процес навчання базується на 7 цінностях Академії: «Будь вільним, Будь справжнім, Будь другом, Будь мудрим, Будь творчим, Будь, Бо ми – Україна» (Логвиненко & Мохончук, 2019).

Процес навчання в УАЛ триває 10 місяців, основною цільовою аудиторією якого є випускники шкіл та студенти віком від 16 до 20 років і які проходять попередній відбір. Студенти протягом всього часу проживають та навчаються в окремих кампусах в одному з 5 міст України (в 2022-2023 році відкрився лише один кампус, але наступного року їх кількість планують відновити). Програма триває 6 днів на тиждень з 7:00 до 21:00, складається з блоків в середньому по 1,5 години і передбачає розвиток у трьох напрямках: інтелектуальному, фізичному та емоційному. Протягом навчання в Академії, молодь навчається усвідомленому аналізу суспільних явищ. Мета програми – заохочувати змінювати країну на краще, розвиваючи лідерські якості та надаючи для цього відповідний інструментарій умінь, а також допомогти визначитися із вибором майбутнього фаху (Логвиненко & Мохончук, 2019).

Крім того, під час навчання є чіткий акцент на суспільному вкладу студентів, який відбувається через реалізацію власних ініціатив з допомогою менторів Академії та обов'язковому залученні до волонтерства раз на тиждень. Студенти також мають дві закордонні експедиції – в країни ЄС та Ізраїль, де знайомляться із представниками НАТО, Європарламенту, Ради Європи тощо. Окрема увага приділяється дослідженню України: її культурних особливостей, державних органів та громадських організацій, успішних прикладів підприємництва тощо (*Сайт Української Академії Лідерства*, 2023).

Як в Україні, так і за її межами студенти УАЛ за підтримки менторів втілюють соціальні проєкти, аби здобувати досвід проєктного менеджменту та вдосконалювати одну з складових лідерства – ставати «агентами змін». Одним з прикладів таких проєктів – міжнародна комунікаційна кампанія «Uncounted Since 1932», в рамках якої студенти відкривали мобільні «ресторани, в яких ніхто б не хотів їсти». Студенти привезли з собою кору, листя, шишки та коріння, з яких зварили суп, саме таку їжу доводилося їсти українцям за часів Голодомору. Через це вони показували важливість визнання Голодомору

геноцидом українського народу (*Українські Студенти в Тель-Авіві Нагодували Перехожих “Найгіршим Супом в Світі”*. Щоб Розповісти Про Голодомор, 2017).

В Академії навчання відбуваються окремими курсами, що дозволяє комплексно розглядати різні теми та покривати їх велику кількість. В УАЛ викладають понад 30 лекторів, включаючи професорів національного університету Києво-Могилянської академії, Українського католицького університету, випускники Кембриджу і Гарварду, колишні міністри та депутати Верховної ради, директори інвестиційних фондів та підприємці. На сьогодні програму УАЛ завершили 1206 молодих людей (*Сайт Української Академії Лідерства*, 2023).

Отже, неформальна освіта не заміняє, а доповнює традиційну формальну освіту, особливо в процесі формування громадянської та політичної активності молоді. Важлива складова НО – можливість навчання на власному досвіді. Програма неформальної освіти від Української академії лідерства включає в себе навчання в дії під супроводом менторів, різносторонні навчальні курси, що спрямовані на інтелектуальний, емоційний та фізичний розвиток, експедиції в Україні та за її межами тощо. Завдяки такому широкому навчальному інструментарію та тривалій взаємодії, що припадає на найбільш сприятливий вік, існують всі передумови для позитивного впливу на громадянську та політичну активність молоді. Проте варто дослідити, наскільки сильним є вплив програми УАЛ на молодь та які з залучених практик є найбільш ефективними.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Час та місце проведення дослідження

Дослідження проводилось з лютого по квітень 2023 року. Досліджувана група не мала чіткої географічної приналежності, включала в себе респондентів з різних регіонів України та тих, які проживають за кордоном. У рамках дослідження вивчалась політична та громадська активність випускників програми Української академії лідерства, а також рівень впливу цієї програми на досліджувану групу.

Були використані особисті пошти та контакти в Telegram, які надала для розповсюдження приватних повідомлень з онлайн-опитувальником. Контакти були надані ГО «Українська академія лідерства» виключно для використання в рамках дослідження.

2.2 Етапи проведення дослідження

Дослідження проводилося у три етапи: підготовчий, основний та заключний.

На підготовчому етапі (січень – перша половина лютого 2023 рік) було визначено тему дослідження. Після цього був проведений аналіз літератури, де розкриваються поняття, пов'язані з політичною та громадянською активністю, та йдеться про формування цих феноменів в молоді. Також на підготовчому етапі був здійснений вибір методу дослідження, а саме – опитування (анкетування), та розроблений відповідний інструмент дослідження (гайд та гугл-форма). Була також визначена досліджувана група – випускники програми Української академії лідерства.

Під час основного етапу (друга половина лютого – березень 2023 року) були визначені канали розповсюдження анкети та був проведений

безпосередній збір даних: зібрано 137 відповідей анкетування. Після цього почали здійснювати аналіз даних.

На заключному етапі (квітень 2023 року), після проведення аналізу даних, були сформульовані висновки впливу програми Української академії лідерства на політичну та громадську активність молоді, що й було завданнями дослідження.

2.3 Процедура проведення дослідження

Після вибору досліджуваної групи та проведення огляду літератури, було створено інструмент дослідження з відповідним наповненням – гайд анкета (з подальшим застосуванням гугл-форми).

Оскільки існували попередні дослідження на вказану тематику серед української молоді, було прийняти рішення провести кількісне дослідження. Це дозволило б порівняти отриманні данні та дізнатись, чи справді програма УАЛ впливає на формування громадської та політичної активності серед молоді, а також наскільки сильна різниця, порівняно з середніми показниками по країні. Тому почалась розробка гайду анкети на основі попередніх досліджень, які проводились на замовлення Міністерства молоді та спорту (Міністерство молоді та спорту України, 2021).

Дослідження відбувалось за такою схемою: розробка питань анкети, створення гугл-форми, формування вибірки, інформування та розповсюдження анкети, аналіз результатів.

Попередньо анкета була протестована, і після перших заповнень анкети були переформульовані деякі запитання або доповнені для покращення розуміння самого запитання.

Анкета була розповсюджена за допомогою персональних пошт та Telegram месенджеру. Респонденти попередньо були проінформовані про мету дослідження, анонімність та подальше використання отриманих даних.

Середня тривалість заповнення гул-форми становила 10 хвилин. Анкету заповнили 137 осіб. Далі відбувався аналіз зібраних даних.

2.4 Методи та інструменти дослідження

З одного боку, уже існують дослідження української молоді та її громадської та політичної активності. З іншого боку, саме обраний нами сегмент не був раніше окремо опитаний, хоча має значний потенціал для дослідження питання формування громадської та політичної активності молоді.

Саме тому було обрано кількісний метод дослідження – анкетування. Він дозволяє репрезентативно опитати досліджувану групу для подальшого порівняння результатів з уже наявними дослідженнями та виокремлення важливих підходів у формуванні громадської та політичної активності молоді.

Метод анкетування допоміг з'ясувати, яким є рівень політичної та громадської активності молоді з числа випускників Української академії лідерства, а також визначити рівень впливу програми на процес такого формування. Також анкетування дало змогу охопити тих з досліджуваної групи, які перебувають в різних частинах України та закордоном.

Анкета складається з 3 блоків, тематичні блоки були утворені за принципом групування інформації навколо спільної тематики. Блоки мають такі назви: демографічні дані, громадська та політична активність, вплив програми Української академії лідерства (Додаток А). Загалом анкета включає 23 запитання. При їх розробці бралися до уваги проаналізовані публікації та уже наявні дослідження молоді в Україні.

2.5 Характеристика вибірки

До анкетування були залучені українці, які є випускниками Української академії лідерства, оскільки вони є досліджуваною групою.

Формування вибірки відбувалось в два етапи. Спочатку було враховано необхідну кількість респондентів для збереження репрезентативності дослідження. Для цього ми скористались формулою Словіна: $n = N / (1 + N * e^2)$, де: n - розмір вибірки; N – генеральна сукупність; e - максимальна допустима похибка (від 0 до 1). Для збереження балансу зручності та наукового підходу, була встановлена похибка на рівні 8%. Всього за 7 років програму УАЛ завершили 1208 осіб – це і є генеральна сукупність. Відповідно до цього: $n = 1208 / (1 + 1208 * 0,08^2) = 137$ респондентів.

Після цього ми використали метод систематичного (механічного) відбору, який найкраще підходить для нашого дослідження. Головними перевагами цього методу є репрезентативність та досить проста техніка відбору, яка за невеликої вибірки дає змогу відобразити параметри генеральної сукупності. Суть його полягає у визначенні так званого кроку вибірки. При цьому усі елементи генеральної сукупності зводяться до загального списку (переліку), з нього через рівні інтервали («кроки») відбирають групу респондентів. Крок вибірки розраховують за формулою: $K = M / N$, де K — крок вибірки; M — генеральна сукупність; N — вибіркова сукупність. Таким чином наш крок вибірки склав: $1208 / 138 = 8,7 = 9$. Генеральна сукупність була відсортована за прізвищами, після цього за містом навчання та роком закінчення програми (від 2016 по 2022) і відповідно до цього враховувались респонденти. Всього ми надсилали анкету 194 особам, з яких: 137 заповнили, 44 проігнорували, 10 відмовили в заповненні і 1 загинула. Якщо від респондента не отримували відповіді – ми зв'язувались з наступним.

Перелік респондентів з їх загальними демографічними даними подані у таблиці 2.5.1 (Додаток Б).

2.6 Труднощі, обмеження та етичні засади проведення дослідження

Основним викликом в проведенні дослідження був збір відповідей респондентів: потрібно було знайти найкращі канали комунікації, аби

поширити анкету і її заповнили. Для максимальної ефективності було вирішено скористатись поштою та персональною розсилкою в месенджері «Telegram» для тих, хто не заповнить після листа на e-mail. На початку також розглядався метод доступності в формуванні вибірки – надсилання анкети в чати випускників УАЛ. Проте цей варіант був відхилений, оскільки він був менш репрезентативним.

В процесі формування вибірки свідомо була обрана похибка на рівні 8%, адже це дозволило зменшити кількість респондентів до 137, натомість при похибці в 5% ця кількість зростала до 300. Було прийнято рішення зупинитись на меншій кількості до отримання результатів, а в разі відсутності відчутної різниці в порівнянні з загальною оцінкою громадської та політичної активності молоді опитати решту. Оскільки отримані середні показники з відповідей 137 респондентів уже дозволяють зробити висновки про значно вищий рівень політичної та громадської активності випускників УАЛ, ми зупинились на цьому.

Окремим варто зазначити, що в роботі з генеральною сукупністю було використання особистих даних цільової групи. Контактні дані респондентів були надані ГО «Українська академія лідерства» за умови надання їм результатів дослідження. В самій анкеті ми запитували прізвище та ім'я респондента для зв'язу загальної бази тих, хто заповнив анкету. Про це респонденти були заздалегідь попереджені і крім перевірки статусу заповнення анкети, ці дані більше не використовувались, натомість усі результати були анонімізовані і підраховані виключно в узагальненому вигляді.

2.7 Концептуалізація та операціоналізація понять

Громадська активність – це активна участь громадян у житті суспільства, включаючи участь у процесах прийняття рішень та громадському житті, волонтерство, сприяння соціальній та культурній інтеграції, захист прав

людини і т.д. Це може бути індивідуальна діяльність громадян або долученість до організованої колективної діяльності різних організацій, груп і рухів.

Політична активність – це поведінка громадян, яка спрямована на вплив на політичну систему, рішення, які вона приймає, або на представників цієї системи. Це може включати різноманітні форми участі у політичному житті, такі як голосування на виборах, прийняття участі в петиціях, протестах, демонстраціях, контактах з державними чиновниками або політичними лідерами, участь у партійній роботі тощо.

Неформальна освіта – це процес набуття знань, навичок і компетенцій поза формальною освітою, який не пов'язаний зі стандартними курсами і програмами, і не передбачає отримання офіційного документа про освіту, такого як диплом або свідоцтво. Неформальна освіта може відбуватися в різних формах, включаючи семінари, тренінги, майстер-класи, курси, роботу в групах, стажування, волонтерство, інтернет-курси та інші форми самоосвіти.

РОЗДІЛ 3.

ОГЛЯД РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Аналіз громадянської активності випускників програми ГО «Українська академія лідерства», порівняно з загальним дослідженням активності молоді в Україні

Для дослідження впливу програми УАЛ на молодь, було опитано 137 випускників різних років навчання. Перш за все ми порівняли результати цього дослідження з результатами національного дослідження молоді 2021 року (Міністерство молоді та спорту України, 2021). Це було здійснено для визначення того, чи є різниця в громадській активності випускників УАЛ та молоді загалом. Було обрано саме це дослідження для порівняння, адже в ньому використовувався аналогічний опитник, до того ж воно є найновішим. Це дало можливість визначити різницю політичної та громадської активності випускників УАЛ, порівняно з середньостатистичним показником в Україні. Після цього розглянемо, наскільки на рівень активності вплинув досвід участі в програмі УАЛ та виокремимо найбільш ефективні практики.

В національному дослідженні молоді незначна частка молоді підтвердили свою активну участь у діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій в Україні. Лише 3,6% респондентів були членами дитячих і молодіжних громадських організацій, а 36,9% не знали про існування таких. Натомість серед випускників УАЛ 40,9% задекларували своє діюче членство в громадських організаціях і не було жодного респондента, який би не знав про діяльність жодної (Дод. В. рис. 3.1.1).

У відповіді на запитання «Членом якої громадської організації ви є», спостерігалась певна цікава тенденція. Якщо серед молоді загалом існує більш рівномірний розподіл серед типу ГО – 31% в молодіжних ГО, 21,1% в дитячих

ГО, 18,3 в фізкультурно-спортивній ГО і 15,5 в культурно-просвітницькій ГО, то за результатами проведеного нами дослідження, випускники УАЛ найбільше є членами молодіжних ГО – 66,1%, на другому місці культурно-просвітницькі ГО – 17,9%, тоді як серед інших наданих типів беруть участь не більш як 3,6%, а 23,2% обрали варіант «Інше» (Дод. Г. рис. 3.1.2).

Значна відмінність помітна при порівнянні залученості до волонтерства серед випускників УАЛ і молоді загалом. Існувала думка, що не зовсім коректно порівнювати ці два дослідження в контексті волонтерства – адже з після 24 лютого 2022 року значна частина молоді вперше долучилась до такої діяльності, а дослідження 2021 року не охоплює цей аспект. Проте варіант відповіді «Займались волонтерством протягом останніх 12 місяців, але не займались раніше» нівелює цей ризик, адже видно, що випускники УАЛу в переважній більшості – 82,5% займались волонтерством як до, так і після повномасштабного вторгнення. Жоден з респондентів не вказав, що займався протягом останніх 12 місяців, але не займався раніше; 14,6% зазначили, що не займались протягом останніх 12 місяців, але займались раніше; лише 2,9% обрали варіанти, що не займались волонтерством взагалі або ж важко відповісти. Натомість, серед української молоді загалом 68% – не займались волонтерством взагалі або їм важко було відповісти на вказане запитання; натомість сумарно лише 32% волонтерили загалом протягом життя (Дод. Д. рис. 3.1.3).

Ми також дослідили, що найбільше мотивує долучатись до волонтерства і серед випускників УАЛ і порівняли з загальними показниками серед молоді. Якщо виділити 5 найбільш впливових причин, то 4 з них будуть спільними: 1. Бажання допомогти конкретним людям; 2. Принесення користі суспільству; 3. Причетність до спільної справи; 4. Волонтерство відповідає моїм принципам, життєвій позиції. Ще одна з п'яти причин є відмінною: для випускників УАЛ – це «Набуття навичок, корисних для професійної діяльності або улюбленої справи»; тоді як для молоді загалом – це «За

компанію з іншими». Цікаво, що в середньому випускники УАЛ обирали 4 причини, що мотивують їх до волонтерства, тоді як молодь загалом в середньому обирали 1,6 причини. Це може вказувати на те, що випускники УАЛ більш комплексно розглядають волонтерство, краще розуміють це явище, чому воно важливо для суспільства та для них особисто (Дод. Е. рис. 3.1.4).

Щодо того, хто вперше «залучив» до волонтерської діяльності, то тут також простежується різниця. Серед випускників УАЛ – це друзі, знайомі чи родичі (36,1%); особиста ініціатива (27,1%); інші члени їх ГО (18%); школа чи вчитель (10,5%). Тоді як серед молоді України загалом – це особиста ініціатива (45,2%); друзі, знайомі чи родичі (40,2%); школа чи вчитель (16,6%); колеги по роботі (6,9%) (Дод. Є. рис. 3.1.5).

Випускники УАЛ значно більш обізнані та залучені до учнівського самоврядування, ніж молодь України загалом. Якщо 38% молоді загалом не знають про існування та діяльність самоврядування, то серед випускників УАЛ таких лише 1,5%. І якщо серед молоді загалом лише 15,6% беруть чи брали активну участь в діяльності самоврядування, то у випускників УАЛ цей показник на рівні 64,2% (Дод. Ж. рис. 3.1.6). Щодо показника обізнаності та участі в молодіжних радах, то тут різниця також відчутна. 68,6% випускників УАЛ знають про їх діяльність проти показника в 39,1% серед молоді загалом, тоді як активну участь в діяльності беруть чи брали раніше 20,4 проти 9,4% відповідно (Дод. З. рис. 3.1.7).

Серед основних причин, що заважають брати активнішу участь в громадській діяльності, випускники УАЛ обрали: «Я дуже багато працюю, я не маю часу» – 56,9%; «Мене не цікавлять подібні акції» – 13,1%; «Не знаю про доступні можливості» – 10,2%; 20,4% обрали інші причини, тоді як 32,1% вказали, що їм нічого не заважає. Якщо ж порівнювати ці результати з дослідженням молоді України загалом, то там основними причинами виступають: «Мене не цікавлять подібні акції» – 27,1%; «Я дуже багато

працюю, я не маю часу» – 24,1%; «Я не вірю, що моя участь може щось змінити» – 15,5%; 56,1% обрали ще інші причини, 14,9% вказали, що їм нічого не заважає (Дод. И. рис. 3.1.8).

Якщо ж говорити про участь в різних інститутах громадського суспільства, то випускники УАЛ показують значно вищу активність, порівняно з загальними показниками української молоді. Серед молоді України загалом аж 62,7% не брали участі в жодному з інститутів громадського суспільства протягом останніх 12 місяців, тоді як серед випускників УАЛ таких всього 8,8%. Випускники УАЛ найактивніші в волонтерських організаціях та ініціативах – 79,6%; організаціях пов’язаних з освітою, наукою, мистецтвом та музикою – 50,4%; шкільному чи студентському самоврядуванні – 28,5%; ще 19,5% обрали інші види участі (Дод. К. рис. 3.1.9).

Варто також розглянути показники політичної активності. Для цього ми взяли 8 різних найпоширеніших способів політичної активності і запитали, чи беруть випускники УАЛ участь в них, а тоді порівняли з показниками української молоді загалом. Нижче наведена таблиця 3.1.10, яка демонструє зведені результати:

Відповідь на запитання «Чи вдавалися ви до якогось з наступних способів участі у політичній діяльності?» (національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %								
Респонденти:	Національне дослідження (2021)				Випускники УАЛ (2023)			
Види політичної активності	1. Я це виконую;	2. Ще не робив/ла, але спробував/ла би;	3. Ні.	4. Важко відповісти	1. Я це виконую;	2. Ще не робив/ла, але спробував/ла би;	3. Ні.	4. Важко відповісти
1. Підписання політичних вимог / підтримання онлайн-петицій;	13,7	17,3	64,9	4,1	94,9	3,6	1,5	N/A

2. Участь у мирних демонстраціях, мітингах;	8,6	19,9	67,5	4	71,5	19,7	8,8	N/A
3. Участь у акціях протесту, непокорі;	3,2	14,8	76,8	5,2	43,8	40,1	16,1	N/A
4. Участь у волонтерському русі або роботі громадської організації (в контексті політичних цілей);	8	16	71,1	4,9	57,7	24,1	18,2	N/A
5. Робота в політичній партії чи політичній групі;	3,8	9,6	82,2	4,4	9,5	27,0	63,5	N/A
6. Припинив/ла купувати товари з політичних або екологічних причин	10,4	11,6	71,9	6,1	91,2	2,2	6,6	N/A
7. Участь у політичній діяльності в Інтернеті / в соціальних мережах	5	14,4	75,8	4,8	35,0	24,1	40,9	N/A
8. Участь у дебатах з політиками	2,6	11,2	81,1	5,1	8,0	29,9	62,0	N/A

Таблиця 3.1.10 Порівняння відповідей на запитання
«Чи вдавалися ви до якогось з наступних способів участі у політичній діяльності?»
(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

З таблиці чітко спостерігається більш активна участь випускників УАЛ в різних видах політичної активності. Скажімо, 94,9% випускників УАЛ підписують політичні вимоги чи онлайн-петиції, тоді як серед молоді загалом цей показник складає всього 13,7%; 71,2% випускників УАЛ беруть участь в

мирних демонстраціях та мітингах, проти 8,6% серед молоді України загалом. Єдині два показники, в яких різниця незначна – це «5. Робота в політичній партії чи політичній групі»: 3,8% серед молоді загалом проти 9,5% серед випускників УАЛ та «8. Участь у дебатах з політиками»: 2,6% проти 8% відповідно.

Випускники УАЛ також дещо активніші в участі в виборах – 64,4% проти 59,3% серед української молоді загалом (Дод. М. рис. 3.1.11). І наостанок, випускники УАЛ виявляють значно більше бажання до додаткового політичного навчання. У відповіді на питання «Чи взяли б ви участь в навчанні, тренінгах для підвищення рівня Вашої політичної освіти?», 69,3% випускників УАЛ відповіли ствердно, проти 20,5% серед молоді України в цілому (Дод. Н. рис. 3.1.12).

Підсумовуючи, можна констатувати, що випускники УАЛ мають значно вищий рівень громадської та політичної активності, ніж українська молоді в середньому. Це чітко простежується в практично усіх досліджуваних проявах такої діяльності: від участі в діяльності ГО, волонтерстві та самоврядуваннях, до активнішої участі в демонстраціях, підписанні петицій, голосуванні на виборах тощо. В більшості показників активність випускників УАЛ на 30-40% більша, ніж в молоді України в середньому, а в окремих показниках ця різниця сягає 60-80%. Питанням залишається, якою мірою на це впливає досвід участі в програмі УАЛ, а також те, які з застосованих практик Академії є найбільш ефективними.

3.2 Визначення рівня впливу програми УАЛ на громадську активність випускників, виокремлення найкращих практик

Для визначення рівня впливу програми УАЛ на молодь, був використаний ряд запитань в анкеті, пов'язаний з досвідом випускників та їх враженнями від навчання. В першому питанні ми просили оцінити за шкалою від 1 до 5, наскільки корисним був досвід навчання в УАЛ для громадської

активності респондентів, де 1 – це «дуже не корисним», а 5 – це «дуже корисним». Більшість – 58,4% обрали «5», ще 28,5% обрали «4»; 10,2% обрали «3» і по 1,5% обрали «2» та «1» (Дод. О. рис. 3.2.1).

Ми також попросили респондентів оцінити, наскільки досвід навчання УАЛ був корисний для їх політичної активності. І хоча результати тут були дещо меншими, висока оцінка впливу програми УАЛ всеодно переважає. 32,8% респондентів обрали «5»; 28,5% – «4»; 27,7% – «3»; 8,8% – «2» і всього 2,2% – «1» (Дод. П. рис. 3.2.2). Це дозволяє зробити висновок, що програма УАЛ справді позитивно вплинула на громадську та політичну активність її випускників.

Після цього ми надали респондентів ряд тверджень, пов'язаних з різними проявами громадської та політичної активності, на які вони могли відповісти ствердно або ні. 29,9% респондентів вказали, що завдяки Академії вони почали волонтерити, а 18,2% – дізнались про ГО або ж прийняли рішення про приєднання до організації, з якою я співпрацюю зараз. 62% респондентів вказали, що завдяки Академії дізнались, як працює політична система в Україні, 35% обрали, що завдяки УАЛ дізнались про роботу молодіжних рад та їх функціонування. І, нарешті, 65% погодились з твердженням, що «Академія мала ключовий вплив на мене, як на активного громадянина» (Дод. Р. рис. 3.2.3).

Визначивши, що програма мала значний вплив на формування громадської та політичної активності її випускників, ми запитали, як саме, на думку респондентів, програма Академії вплинула на них.

Найбільше респондентів відмітили розширення кругозору через курси лекцій, зустрічі, експедиції. Вони посилялись на зростання обізнаності в темах громадської та політичної активності, проте не для всіх це було рівномірно ціно – для когось відкриття стосувались обох сфер, хтось отримував нових знань в одній з них.

«Став більш обізнаним у багатьох речах, як от самоврядування, організація волонтерства, комунікація. Стало цікавіше волонтерити і з'явилося більше бажання волонтерити» (респондент 13).

«Я почала свідоміше сприймати всі процеси в країні, більше читати і дізнаватися про те, як відбувається прийняття законів, які процеси проходить петиція перед тим, як її розглянуть держ органи, тощо. Уважніше ставлюся до всього, що говорять і пишуть політики. Небайдуже ставлюся до всіх активностей, що відбуваються після несправедливих рішень судів, тощо» (респондент 25).

«Змогла більш глибоко дослідити політичну і громадську активність. Від кількості знань росте впевненість в важливості та хотінні долучитись» (респондент 40).

«УАЛ познайомив мене з новими видами волонтерства та громадської діяльності» (респондент 72).

«УАЛ відкрив мені багато того, в чому я сам би не став розбиратись, оскільки мені було б це робити нецікаво» (респондент 83).

Друге, про що найбільше згадували респонденти – позитивний вплив оточення та нових знайомств. Програма УАЛ дає можливість спілкуватись з лідерами думок різних сфер, в тому числі громадськими та політичними діячами. Позитивно також впливає і постійна взаємодія з менторами – працівниками Академії, які супроводжують студентів протягом всього періоду навчання.

«Ментори академії сприяли формуванню моєї громадянської позиції, підвищили рівень національної свідомості» (респондент 24).

«Розширив мої знання в політичній темі за рахунок реальних історій, ближчого знайомства з представниками влади, кращого занурення в історичний політичний контекст. Навчання в уал також показало мені нові джерела правдивої інформації та заохотило бути в курсі політичної ситуації в світі» (респондент 102).

«Завдяки УАЛ отримав певні зв'язки і ті люди надалі запрошували мене до своїх ініціатив» (респондент 123)

«Розширення нетворкінгу, знайомство з широким колом представників громадського сектору, зокрема "лідерами" різних рухів. Залучення студентів до реалізації соціальних ініціатив рівня місцевої громади, всеукраїнських, міжнародних» (респондент 133).

Окремо респонденти відзначили важливість набуття відчуття можливості реального впливу на світ своїми діями. За відгуками випускників, програма УАЛ наснажує та показує реальні механізми впливу. Респонденти вказували, що вони ставали більш впевненими в собі та розуміли, що їхні дії справді мають значення.

«Я почала більше цікавитись і якщо раніше думала, я одна нічого не вирішую, але за великим бажанням можна знайти однодумців і змінювати навколо себе світ» (респондент 4).

«Я стала свідомішою та обізнанішою в цих сферах, зрозуміла як вони працюють. Також досвід перебування у колі політично та громадсько активних однолітків позитивно вплинуло на відчуття того, що разом ми дійно можемо створювати зміни» (респондент 54).

«У мене зникли думки про те, що політика - це щось нереальне та недосяжне. З'явилося усвідомлення того, що якщо ти не займаєшся політикою, то політика займається тобою. Зрозуміла, що важливо цікавитися політичним життям країни для того, щоб робити усвідомлені вибори влади» (респондент 116).

Ще один важливий фактор – набуття безпосереднього досвіду в проектній діяльності, громадському активізмі, різних можливостях для волонтерства тощо. Респонденти вказували на важливість навчання на практиці, а також наводили приклади, як це впливало на них в майбутньому, після завершення програми.

«Я відкрила для себе громадський активізм і зробила перший громадський соціальний проект саме в академії» (респондент 14).

«В моєму випадку я став активнішим членом організації і вносив більше якісних змін. Реформував статут та побудову соціальних проєктів» (респондент 18).

«Я дізналася про різні способи волонтерства, познайомилася з представниками громадських організацій та спробувала волонтерити сама. Під час навчання в академії подивилася на політику із нової точки зору для себе. Брала участь в першому турі останніх президентських виборів. Долучаюся до підписання онлайн-петицій. Цікавлюся політичною ситуацією в Україні та світі зі ЗМІ, з джерел української незалежної журналістики» (респондент 62).

«Дав можливість побачити та зрозуміти як виглядає держава "зсередини", можливість доторкнутись до державотворення напряду. Також розширив кругозір по діяльності різних організацій» (респондент 136).

Наостанок, для окремих респондентів УАЛ був можливістю вперше зануритись в тему громадської та політичної активності. Крім того, проходження програми допомогло розвинути різні «софт скілз», зокрема навички цілепокладання.

«Виховав вміння ставити цілі і досягати їх, вміння систематизувати роботу та адаптивність» (респондент 74).

«На політичну (активність) - зрозуміла важливість участі в виборах, також час від часу підписую петиції, хоча до навчання могла не звертати на це уваги. На громадську (активність) - академія взагалі відкрила для мене світ громадського активізму, познайомила з різними організаціями, ввела в цю спільноту, тому тепер інколи здається, що тільки громадським активізмом і займаюсь, це мій спосіб життя» (респондент 89).

«Я дізналась про багато принципів, алгоритмів і речей, які не розуміла раніше. УАЛ навчив розставляти пріоритети і акценти, звертати увагу на

неочевидні речі, які насправді є дуже важливими. Також УАЛ дає багато теплих контактів і відкриває двері у велику кількість ГО» (респондент 95).

Для визначення найефективніших практик формування громадської та політичної активності молоді, в програмі Української академії лідерства, ми запитали в респондентів: *«Що з елементів програми Академії найбільше вплинуло на вас, як на активного громадянина?»*. Ми проаналізували, згрупували відповіді та отримали наступні результати. Найбільше респонденти вказували на позитивний вплив можливості отримання безпосереднього досвіду громадської та політичної діяльності – 23,4% згадали про це в різній формі:

«Мабуть найбільше вплинуло створення проектів, залучення інших організацій, що все не так лячно, як може здаватися» (респондент 4).

«Практичний досвід проведення політичних акцій. У своєму році організовувала акцію DO YOU REMEMBER? націлену на привернення уваги українських політичних в'язнів в Росії» (респондент 49).

Частина респондентів, які згадували про набуття такого досвіду, казали, що це для них було вперше. Крім того, вони відзначали підтримку менторів в цьому процесі і підкреслювали важливість ведення власним прикладом. Загалом, про менторську підтримку в контексті розвитку, як активного громадянина, написали 7,3% респондентів.

21,2% вказали волонтерство, як важливий фактор позитивного впливу. «Суспільний розвиток» – це один з основних елементів програми Академії, він включає в себе регулярне волонтерство в найрізноманітніших місцях, роботу над соціальними проектами – освітніми та культурними подіями, благодійними заходами, комунікаційними кампаніями тощо. Це дає можливість отримати організаторський досвід, вміння працювати в команді та швидко реагувати на різні виклики.

Ще 21,2% написали про важливість зустрічей з лідерами думок, а 19% відмітили різноманітні лекції. Протягом 10 місяців навчання студенти мають

змогу спілкуватись з впливовими громадськими та політичними діячами, а також представниками бізнесу. Частина з них читає одно або дводенні курси, яких налічується близько 40 за рік навчання і вони охоплюють теми політології, соціології, філософії, психології, проєктного менеджменту, історії тощо. Крім того, протягом програми є багато візитів до державних структур, громадських організацій та підприємств, де студенти мають змогу знайомитись та спілкуватись з впливовими діячами. Ось так респонденти говорять про цей вплив:

«Можливість познайомитись з яскравими представниками різних сфер і з'явилося розуміння що ці люди теж починали з чого малого і це дало свої результати. Вони послугували для мене прикладом» (респондент 3).

«Запрошення представників місцевого самоврядування, Роксолана Стадник із написанням запитів на інформацію було супер корисно» (респондент 6).

«Зустрічі з визначними українськими експертами з проукраїнською позицією, які надихали будувати Україну» (респондент 14).

«Реальні розмови з реальними людьми, які творять зміни, власний досвід громадської активності в Академії...» (респондент 33).

«Лекції стосовно конкретних механізмів у державі та створення проєктів» (респондент 65).

«Лекції Шеремети, Юнони Лотоцької, Пекаря, відвідування фабрик Політухи» (респондент 128).

Окремо 13,9% відзначили вплив спільноти Академії – оточення іншими проактивними молодими лідерами з різним досвідом позитивно впливає на підвищення рівня активності. В одному «осередку» Академії навчається близько 40 студентів, а за їх поділ відповідає команда УАЛ, при цьому враховується: гендерний баланс, рівномірність представлення різних регіонів, різноманіття досвіду тощо. Це забезпечує плюралізм думок та поглядів і

допомагає зрозуміти Україну більш широко через знайомство з людьми з різних регіонів. Таким чином, на окремих респондентів найбільше вплинули:

«Активна позиція інших студентів. Щотижневі обговорення новин, від студентів» (респондент 36).

«Думаю, не елементи (програми – ред.). А знаходження того товариства та людей, які дають приклад та підтримку» (респондент 109).

За словами ще частини респондентів (10,2%), на них сильно вплинула участь в подіях та форумах, що організовує Академія. Особливо виокремлювали форум державотворення «Софія Київська» – це подія, під час якої студенти спілкуються з державними лідерами з усіх гілок влади, бачать, як функціонує держава зсередини і розуміють, як можуть долучитися до активного творення України. Про цей вплив респонденти говорили наступне:

«Можливість ближче познайомитися з внутрішніми процесами держави, го/бо (відвідування форумів, подій, знайомство з впливовими людьми у різних сферах, розмови з ними про важливість залученості кожного, досвід, помилки)» (респондент 17).

«Політичні блоки (з представниками влади, дипломатії, юриспруденції тощо), форум "Софія Київська", частково дебати, хоча я не любив брати участь, більше слухав» (респондент 30).

Також респонденти відмітили досвід подорожей в рамках України та дослідницькі експедиції в Ізраїль та країни ЄС, зокрема з візитом в Європарламент – 6,6%. По 3,6% респондентів згадали про вплив на них спільних рефлексій та ідеології Академії, особливо розбір цінностей. 15,3% респондентів написали про інші елементи програми, які вплинули на їх політичну та громадську активність (Дод. С. рис. 3.2.4). Зокрема, значна частина респондентів підкреслили комплексність впливу програми УАЛ:

«Вміння критично мислити і бачити ширшу картину при оцінюванні політичної ситуації. Розуміння, як працює влада та її інститути. Можливість взяти участь у громадських заходах, волонтерстві» (респондент 50).

«Зміна місця проживання, осередок людей з різних міст України, експедиції. Це дало усвідомлення "цілісності" України, стало заключним чинником для повного переходу на українську мову і бажання бути залученим до співпраці та реалізації власних проєктів з цими людьми і для цих людей...» (респондент 125).

Підсумовуючи, випускники УАЛ напряду вказують на те, що досвід навчання в Академії був корисним для них в контексті громадської та політичної активності. За словами респондентів, найбільше програма УАЛ впливає на розширення кругозору; формує оточення, що мотивує; дає відчуття можливості реального впливу; дає можливість набути безпосередній досвід в громадській діяльності та вперше дізнатись про різні можливості залученості. Серед найбільш ефективних практик в контексті розвитку громадської та політичної активності, випускники відзначили: створення передумов та підтримка в набутті безпосереднього досвіду громадської та політичної активності через втілення проєктів та волонтерство; знайомства та розмови з лідерами думок та практиками в різних сферах; лекції на різні тематики; спільнота однодумців; заходи та форуми, що дають можливість зануритись в конкретну тематику; менторський супровід; експедиції в Україні та за кордоном. Важливим є комплексність цих чинників та їх спільний вплив, адже таким чином вони підсилюють і доповнюють один одного.

ВИСНОВКИ

Низький рівень громадянської та політичної активності серед молоді може призвести до їх байдужості до важливих соціальних проблем. Натомість, вивчення цього питання, дозволяє розробити ефективні стратегії для підвищення активності молоді, що є необхідним для розвитку демократичного суспільства. У роботі представлено теоретичне та емпіричне дослідження формування активності молоді на прикладі випускників формаційної програми Української академії лідерства. За результатами проведеного дослідження зроблені наступні висновки:

1. З позиції психологічних та соціологічних знань, активність молоді в громадській та політичній сферах часто набуває протестного характеру, особливо під час кризових ситуацій, тоді як у спокійний період молодь менше зацікавлена в активній участі. На сьогодні, не існує комплексних рішень, які б вирішували цю проблему, натомість дослідниками виокремлено окремі ефективні чинники формування політичної та громадської активності молоді: належний рівень освіти, доступ до інформації, можливість участі в волонтерських та інших суспільних рухах, розвиток та підтримка мотивації. Важливу роль в цьому відіграє неформальна освіта, яка доповнює формальну освіту, допомагає розвивати навички лідерства, комунікації, роботи в команді, а також формує їхнє розуміння соціальних проблем та сприяє їх активній участі в різних ініціативах та проектах.

2. За результатами проведеного репрезентативного опитування, констатовано, що випускники програми неформальної освіти Української Академії Лідерства проявляють значно вищий рівень громадської та політичної активності, порівняно з показниками української молодді в цілому. Це можна побачити в різних формах активності, таких як участь у діяльності громадських організацій, студентському самоврядуванні, волонтерстві, а також демонстраціях, підписанні петицій та голосуванні на виборах.

3. За відгуками респондентів, навчання в Академії було корисним для її майбутньої громадської та політичної активності. 65% респондентів відзначили, що досвід навчання в УАЛ мав ключовий вплив в формуванні їх, як активних громадян. Респонденти назвали кілька причин, чому програма УАЛ має такий вплив на їхню активність. По-перше, програма допомагає розширювати свій кругозір та знайомитись з новими ідеями та підходами. По-друге, навчання в УАЛ формує оточення, що мотивує до дії та сприяє розвитку лідерських якостей. По-третє, програма дає відчуття можливості реального впливу на події та процеси в суспільстві. По-четверте, випускники отримують можливість набуття безпосередній досвід у громадській діяльності та дізнатись про різні способи залучення до неї.

4. Визначено найбільш ефективні практики для формування громадянської активності, які використовує Академія: створення умов для набуття безпосереднього досвіду громадської та політичної активності через реалізацію проєктів та волонтерство; знайомства та обговорення з лідерами думок і спеціалістами в різних сферах; лекційні світоглядні курси; перебування в проактивній спільноті однодумців; заходи та форуми, що дають можливість зануритись в конкретну тематику; менторський супровід, а також експедиції в Україні та за кордоном. Важливо зазначити, що комплексне застосування цих практик дає найбільшу ефективність, оскільки таким чином вони підсилюють один одну.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. В майбутніх дослідженнях варто додатково вивчити рівень громадської та політичної активності студентів, до початку проходження ними програми УАЛ, аби зрозуміти, наскільки сильно змінюється рівень активності завдяки проходженню програми. Також додаткового дослідження потребує можливість імплементації найефективніших практик формування громадянської та політичної активності молоді поза програмою Академії в коротших форматах.

Використані джерела

1. Бульбенюк, С. (2016). *Місце та роль молоді у становленні громадянського суспільства в Україні (євроінтеграційний аспект)*. 14–21.
2. Гедікова, Н. П. (2019). Обґрунтування сутності поняття “громадянська активність” у сучасному науковому дискурсі. *Сучасне Суспільство: Політичні Науки, Соціологічні Науки, Культурологічні Науки*, 2(12), 53–64.
3. Гершуненко, О., Шпак, О., & Примаченко, Н. (2022). Вікові особливості формування громадянської активності старшокласників. *Молодь і Ринок*, 3/201. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.259890>
4. Грабчак, М. (2019). Формування громадянської активності молоді на сучасному етапі. *Інноваційна Педагогіка*, 2, 7–11.
5. Гусева, А. (2008). Структура психологічної готовності до громадянської активності. *Практична Психологія Та Соціальна Робота*, 2, 68–69.
6. Державна служба статистики України. (2021). *Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня*. http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2021/zb_rpn21_ue.pdf
7. Дорошенко, О. (2020). Деякі аспекти формування громадянської активності сучасної молоді. *ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2020: Стратегії Країн Причорноморського Регіону в Геополітичному Просторі. XIV Міжнародна Наукова Конференція*, 165–168.
8. Закон України «Про освіту», Відомості Верховної Ради (ВВР) (2023).
9. Закон України “Про основні засади молодіжної політики,” Відомості Верховної Ради України (ВВР) № 28 233 (2021).
10. Кабаченко, Н. (2020). *Проблеми розвитку соціальної роботи в громадах*. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18383/Kabachenko_Problemy_rozvytku_sotsialnoi_roboty_v_hromadakh.pdf?sequence=1
11. Каретна, О. (2012). Політична активність молоді як умова соціально - політичних трансформацій в Україні. *Актуальні Проблеми Політики*, 44, 254–265.
12. Кияшко, Л. (2009). Громадська та політична активність сучасної молоді: психологічний аналіз. *Педагогіка і Психологія*, 4, 96–105.
13. Коляда, Н. М. (2017). Новітні підходи до молодіжної роботи як до стратегічного напрямку соціальної політики в Україні. *Педагогічні Науки*, 210–214.
14. Куниця, Т. (2022). Вплив війни між Україною та Росією на формування соціальних орієнтацій учнівської молоді. *Вісник Науки Та Освіти*, 6.
15. Куценко, Т. Ф., & Дударенко, Є. Ю. (2017). Об’єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд. *Економіка Та Держава* 3, 64–70. www.economy.in.ua

16. Лісовець, О. (2012). Дослідження громадської активності сучасної студентської молоді. *Наукові Записки Ніжинського Університету Ім. Миколи Гоголя*, 2, 18-22.
17. Логвиненко, Б., & Мохончук, Я. (2019). *Що таке академія лідерства?* <https://Ukrainer.Net/Ual/>.
18. Міністерство молоді та спорту України. (2021). *Молодь України – 2021 (результати репрезентативного соціологічного дослідження)*.
19. Павлик, Н. (2018). *Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів*.
20. Перевалова, Л. (2016). Суспільно-політична активність української молоді в умовах формування громадянського суспільства. *Актуальні Проблеми Розвитку Українського Суспільства*, 40, 10–17.
21. *Сайт Української академії лідерства*. (2023). <https://Ual.Ua>.
22. *Українські студенти в Тель-Авіві нагодували перехожих “найгіршим супом в світі”. Щоб розповісти про Голодомор*. (2017). New Voice. <https://nv.ua/ukr/world/countries/ukrajinski-studenti-v-tel-avivi-nagoduvali-perehozhih-najgirshim-supom-shchob-rozpovisti-pro-golodomor-2282406.html>
23. Ципко, С. (2016). Громадська активність студентської молоді: проблематика соціологічного аналізу. *Релігія Та Соціум*, 189–197.
24. Юзич, Ю. (2020). *Молодіжні ради: взаємодіяти з громадами, а не бути додатком до спорту чи освіти*. Реанімаційний Пакет Реформ. <https://rpr.org.ua/news/molodizhni-rady-vzaiemodiiaty-z-hromadamy-a-ne-butty-dodatkom-do-sportu-chy-osvity/>
25. Barrett, M. (2018). Young People’s Civic and Political Engagement and Global Citizenship. *Global Citizenship*, LIV.
26. Brooks, R. (2009). Young People and Political Participation: An Analysis of European Union Policies. *Sociological Research Online*, 14(1), 63–74. <https://doi.org/10.5153/sro.1862>
27. Ekholm, D., & Lindström Sol, S. (2020). Mobilising non-participant youth: using sport and culture in local government policy to target social exclusion. *International Journal of Cultural Policy*, 26(4), 510–523. <https://doi.org/10.1080/10286632.2019.1595607>
28. European Centre for the Development of Vocational Training. (2008). *Terminology of European education and training policy*.
29. Gaby, S. (2017). The Civic Engagement Gap(s): Youth Participation and Inequality From 1976 to 2009. *Youth & Society*, 49(7), 923–946. <https://doi.org/10.1177/0044118X16678155>
30. Galston, W. A. (2007). Civic Knowledge, Civic Education, and Civic Engagement: A Summary of Recent Research. *International Journal of Public Administration*, 30(6–7), 623–642. <https://doi.org/10.1080/01900690701215888>
31. Grasso, M. T., Farrall, S., Gray, E., Hay, C., & Jennings, W. (2019). Thatcher’s Children, Blair’s Babies, Political Socialization and Trickle-down Value

- Change: An Age, Period and Cohort Analysis. *British Journal of Political Science*, 49(1), 17–36. <https://doi.org/10.1017/S0007123416000375>
32. Kalenda, J., & Kočvarová, I. (2022). Participation in non-formal education in risk society. *International Journal of Lifelong Education*, 41(2), 146–167. <https://doi.org/10.1080/02601370.2020.1808102>
 33. Kitanova, M. (2020). Youth political participation in the EU: evidence from a cross-national analysis. *Journal of Youth Studies*, 23(7), 819–836. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1636951>
 34. Kousis, M., & Giugni, M. (2020). Claiming and Framing Youth in the Public Domain During Times of Increasing Inequalities. *American Behavioral Scientist*, 64(5), 567–573. <https://doi.org/10.1177/0002764219885423>
 35. Martyn, B., & Dimitra, P. (2019). *Youth Civic And Political Engagement*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429025570>
 36. Norqvist, L., & Leffler, E. (2017). Learning in non-formal education: Is it “youthful” for youth in action? *International Review of Education*, 63(2), 235–256. <https://doi.org/10.1007/s11159-017-9631-8>
 37. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). (2020). *Youth and COVID-19: Response, Recovery and Resilience*. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=134_134356-ud5kox3g26&title=Youth-and-COVID-19-Response-Recovery-and-Resilience
 38. Pickard, S. (2019). *Politics, protest and young people: Political participation and dissent in 21st century Britain*. Palgrave Macmillan UK.
 39. Prasetyo, I., Suryono, Y., & Gupta, S. (2021). The 21st Century Life Skills-Based Education Implementation at the Non-Formal Education Institution. *Journal of Nonformal Education*, 7(1), 1–7. <https://doi.org/10.15294/jne.v7i1.26385>
 40. Rory Fitzgerald ESS ERIC Headquarters at City University London. (2021). *European Social Survey Round 9: The ESS in times of crisis 2020*.
 41. Saveliev, Y. (2021). Non-formal education as a tool for the development of additional opportunities for youth. “Scientific Notes of the University” KROK”, 1(61), 228–232. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232>
 42. Simac, J., Marcus, R., & Harper, C. (2021). Does non-formal education have lasting effects? *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 51(5), 706–724. <https://doi.org/10.1080/03057925.2019.1669011>
 43. United Nations. (2015). *Youth, political participation and decision-making*. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-political-participation.pdf>
 44. Vinh, L. A., Hanh, H. P., Quynh, B. D., Ngoc Lan, T. T., Dien, B. T., Lan, D. D., & Viet Thai, L. (2022). In teaching youths to learn critically: the role of family, formal and non-formal education – findings from a middle-income context. *Asia Pacific Journal of Education*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/02188791.2022.2106942>

45. Weiss, J. (2020). What Is Youth Political Participation? Literature Review on Youth Political Participation and Political Attitudes. *Frontiers in Political Science*, 2. <https://doi.org/10.3389/fpos.2020.00001>
46. Zelena, O., & Mirchuk, I. (2022). The impact of the war on the civic position and geopolitical attitudes of student youth in ukraine. *Visnyk of the Lviv University*, 43, 264–274. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.32>

ДОДАТКИ

Додаток А. Гайд анкети

Шановний (на) Респонденте!

Будь ласка, прочитайте уважно запитання і позначте той варіант, який найбільше відповідає Вашій думці або досвіду, а також факти, з якими Ви зіштовхувались. Якщо запитання потребує відкритої відповіді, будь ласка, висловіть свою думку. Дуже важливо відповісти на всі запитання.

Усі дані будуть анонімізовані та опрацьовані виключно в узагальненому форматі. Ваші прізвище та ім'я використовуються виключно для перевірки вибірки, адже метод дослідження передбачає рандомізований вибір респондентів – за цими даними ми перевіряємо, чи заповнили анкету і не використовуємо персоніфіковані відповіді жодним чином.

Анкета складається з 3 розділів, де майже всі питання закритого типу. Всього відповідь займає від 5 до 10 хвилин.

Дякую за участь у дослідженні!

Блок 1. Демографічні дані

1.1. Ваше прізвище та ім'я:

1.2. Стать:

1. Чоловіча;
2. Жіноча;
3. Волію не вказувати.

1.3. Скільки повних років на момент проходження дослідження:

1. 17-19;
2. 20-24;
3. 25-29;

1.4. Область проживання:

1.5. В якій країні ви проживаєте (якщо обрали варіант «проживаю не в Україні»):

1.6. Тип населеного пункту, в якому ви проживаєте:

1. Місто;
2. СМТ/селище/село.

Блок 2. Громадська та політична активність

2.1. Чи вдавалися ви до якогось з наступних способів участі у політичній діяльності? (сітка з можливість вибору навпроти кожного: 1. Я це виконую; 2. Ще не робив/ла, але спробував/ла би; 3. Ні.)

1. Підписання політичних вимог / підтримання онлайн-петицій;
2. Участь у мирних демонстраціях, мітингах;
3. Участь у акціях протесту, непокори;
4. Участь у волонтерському русі або роботі громадської організації (в контексті політичних цілей);
5. Робота в політичній партії чи політичній групі;
6. Припинив/ла купувати товари з політичних або екологічних причин
7. Участь у політичній діяльності в Інтернеті / в соціальних мережах
8. Участь у дебатах з політиками

2.2. Чи брали ви участь у виборах упродовж останніх п'яти років?

1. Так;
2. Ні;
3. Мені не виповнилось 18;
4. Не пам'ятаю.

2.3. Чи взяли б ви участь в навчанні, тренінгах для підвищення рівня Вашої політичної освіти?

1. Так;
2. Ні;
3. Важко відповісти.

2.4. У діяльності яких інститутів громадянського суспільства ви брали участь за останні 12 місяців? (можна обрати всі бажані відповіді)

1. Волонтерські організації та ініціативи;
2. Організацій, пов'язаних з освітою, наукою, мистецтвом, музикою;
3. Спортивних організацій або організацій, пов'язаних з проведенням дозвілля
4. Шкільного або студентського самоврядування
5. Ні, я не брав участі в діяльності жодного інституту громадянського суспільства
6. Військова служба
7. Важко відповісти
8. Інше

2.5. Чи є ви членом будь-якої громадської організації?

1. Так;
2. Ні, тільки знаю, що такі існують;
3. Ні, але іноді відвідую їх окремі заходи;
4. Ні, і не знаю про такі;

5. Важко відповісти.

2.6. Членом якої організації Ви є? (можна обрати всі бажані відповіді)

1. Молодіжна громадська організація;
2. Дитяча громадська організація;
3. Фізкультурно-спортивна громадська організація;
4. Культурно-просвітницька громадська організація;
5. Ветеранська громадська організація;
6. Жіноча громадська організація;
7. Наукова громадська організація;
8. Важко відповісти;
9. Я не є членом жодної організації;
10. Інше.

2.7. Чи займались ви коли-небудь волонтерством?

1. Займались протягом останніх 12 місяців і раніше;
2. Займались протягом останніх 12 місяців, але раніше не займалися;
3. Не займались протягом останніх 12 місяців, але раніше займалися;
4. Ні, не займаюсь взагалі;
5. Важко відповісти.

2.8. Що спонукало / спонукає вас до волонтерської діяльності? (можна обрати всі бажані відповіді)

1. Бажання допомогти конкретним людям;
2. Принесення користі суспільству;
3. Причетність до спільної справи;
4. За компанію з іншими;
5. Волонтерство відповідає моїм принципам, життєвій позиції;
6. Набуття навичок, корисних для професійної діяльності або улюбленої справи;
7. Пропозиція від шанованої людини, від якої не можна було відмовитися;
8. Особиста вигода / інтерес;
9. Отримання соціального престижу
10. Важко відповісти
11. Інше

2.9. Хто «залучив» Вас до волонтерської діяльності?

1. Це моя особиста ініціатива;
2. Друзі / знайомі чи родичі;
3. Школа / вчитель;
4. Колеги по роботі;
5. Члени вашої громадської організації;
6. Через інтернет-зв'язки;
7. Важко відповісти

2.10. Чи знаєте Ви про існування органів учнівського та студентського самоврядування в Україні та про їх діяльність?

1. Так, і є активним членом;
2. Так, і я іноді беру активну участь;
3. Так, хоча зараз я не член, але раніше брав/ла активну участь;
4. Так, знаю про такі із засобів масової інформації;
5. Тільки знаю, що такі існують;
6. Ні, не знаю;
7. Важко відповісти.

2.11. Чи берете Ви участь у діяльності молодіжних рад?

1. Так, і я є активним членом;
2. Так, і я іноді беру активну участь;
3. Так, хоча зараз я не член, але раніше брав/ла активну участь
4. Тільки знаю, що такі існують;
5. Ні, не знаю про такі.

2.12. Що заважає Вам брати більш активну участь у громадській діяльності?

1. Мене не цікавлять подібні акції
2. Я дуже багато працюю, я не маю часу
3. Я не вірю, що моя участь може щось змінити
4. Не знаю про доступні можливості
5. Ніхто мене не запросив/не попросив/ не запропонував
6. Там, де я живу, немає організацій, яким я довіряю/ акцій, які підтримую
7. Вважаю, що держава повинна подбати про рішення цієї проблеми
8. Нічого не заважає
9. Важко відповісти
10. Інше

Блок 3. Вплив програми Української академії лідерства

3.1. Наскільки корисним був досвід навчання в Українській академії лідерства для вашої громадської активності? (шкала, де 1 – дуже не корисний, а 5 – дуже корисний)

3.2. Наскільки корисним був досвід навчання в Українській академії лідерства для вашої політичної активності? (шкала, де 1 – дуже не корисний, а 5 – дуже корисний)

3.3. Яким саме чином вплинув досвід навчання в УАЛ на вашу політичну та громадську активність?

3.4. Що з елементів програми Академії найбільше вплинуло на вас, як на активного громадянина?

3.5. Оберіть всі твердження, які стосуються вас:

1. Завдяки Академії я почав(ла) волонтерити;
2. В Академії я дізнався(лась) про громадську організацію / прийняв(ла) рішення про приєднання до організації, з якою я співпрацюю зараз;
3. Завдяки Академії я дізнався(лась), як працює політична система в Україні;
4. Завдяки Академії я дізнався(лась) про роботу молодіжних рад та їх функціонування;
5. Академія мала ключовий вплив на мене, як на активного громадянина.

Додаток Б. Характеристика вибірки
Таблиця 2.5.2 Характеристика респондентів

№	Стать	Вік	Осередок навчання в УАЛ	Рік випуску	Область проживання
1	Жіноча	25-29.	Київ	2016	Львівська область
2	Жіноча	25-29.	Київ	2016	Львівська область
3	Жіноча	20-24;	Київ	2016	Київська область
4	Чоловіча	25-29.	Київ	2016	Київська область
5	Чоловіча	20-24;	Київ	2016	Київська область
6	Чоловіча	20-24;	Київ	2017	Львівська область
7	Жіноча	20-24;	Київ	2017	Одеська область
8	Чоловіча	20-24;	Київ	2017	Київська область
9	Жіноча	20-24;	Київ	2017	Проживаю не в Україні
10	Чоловіча	20-24;	Львів	2017	Харківська область
11	Жіноча	25-29.	Львів	2017	Київська область
12	Жіноча	20-24;	Львів	2017	Львівська область
13	Жіноча	20-24;	Львів	2017	Івано-Франківська область
14	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2017	Проживаю не в Україні
15	Чоловіча	20-24;	Миколаїв	2017	Проживаю не в Україні
16	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2017	Київська область
17	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2017	Львівська область
18	Жіноча	20-24;	Полтава	2017	Проживаю не в Україні

19	Жіноча	20-24;	Полтава	2017	Київська область
20	Чоловіча	20-24;	Полтава	2017	Тернопільська область
21	Жіноча	25-29.	Полтава	2017	Львівська область
22	Жіноча	20-24;	Полтава	2017	Проживаю не в Україні
23	Жіноча	20-24;	Харків	2017	Київська область
24	Жіноча	20-24;	Харків	2017	Проживаю не в Україні
25	Жіноча	20-24;	Харків	2017	Львівська область
26	Жіноча	20-24;	Харків	2017	Черкаська область
27	Жіноча	20-24;	Київ	2018	Тернопільська область
28	Чоловіча	20-24;	Київ	2018	Львівська область
29	Жіноча	20-24;	Київ	2018	Івано-Франківська область
30	Жіноча	20-24;	Київ	2018	Проживаю не в Україні
31	Жіноча	20-24;	Львів	2018	Київська область
32	Жіноча	20-24;	Львів	2018	Київська область
33	Жіноча	20-24;	Львів	2018	Київська область
34	Жіноча	20-24;	Львів	2018	Київська область
35	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2018	Львівська область
36	Чоловіча	20-24;	Миколаїв	2018	Київська область
37	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2018	Проживаю не в Україні
38	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2018	Проживаю не в Україні
39	Чоловіча	20-24;	Полтава	2018	Львівська область
40	Жіноча	20-24;	Полтава	2018	Львівська область
41	Жіноча	20-24;	Полтава	2018	Одеська область
42	Жіноча	20-24;	Полтава	2018	Львівська область
43	Чоловіча	20-24;	Полтава	2018	Івано-Франківська область
44	Чоловіча	20-24;	Харків	2018	Львівська область
45	Жіноча	25-29.	Харків	2018	Проживаю не в Україні

46	Жіноча	20-24;	Харків	2018	Львівська область
47	Чоловіча	25-29.	Харків	2018	Донецька область
48	Жіноча	20-24;	Київ	2019	Київська область
49	Жіноча	20-24;	Київ	2019	Рівненська область
50	Жіноча	20-24;	Київ	2019	Проживаю не в Україні
51	Жіноча	20-24;	Київ	2019	Київська область
52	Жіноча	20-24;	Львів	2019	Проживаю не в Україні
53	Чоловіча	20-24;	Львів	2019	Київська область
54	Чоловіча	20-24;	Львів	2019	Проживаю не в Україні
55	Жіноча	20-24;	Львів	2019	Львівська область
56	Чоловіча	20-24;	Миколаїв	2019	Миколаївська область
57	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2019	Львівська область
58	Чоловіча	20-24;	Миколаїв	2019	Чернівецька область
59	Чоловіча	20-24;	Миколаїв	2019	Івано-Франківська область
60	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2019	Львівська область
61	Жіноча	20-24;	Полтава	2019	Львівська область
62	Жіноча	20-24;	Полтава	2019	Київська область
63	Чоловіча	20-24;	Полтава	2019	Львівська область
64	Чоловіча	20-24;	Полтава	2019	Проживаю не в Україні
65	Чоловіча	20-24;	Харків	2019	Київська область
66	Жіноча	20-24;	Харків	2019	Хмельницька область
67	Чоловіча	20-24;	Харків	2019	Львівська область
68	Жіноча	20-24;	Харків	2019	Харківська область
69	Жіноча	20-24;	Чернівці	2019	Івано-Франківська область
70	Жіноча	20-24;	Чернівці	2019	Львівська область
71	Чоловіча	20-24;	Чернівці	2019	Київська область
72	Жіноча	20-24;	Чернівці	2019	Черкаська область
73	Жіноча	20-24;	Київ	2020	Проживаю не в Україні

74	Жіноча	20-24;	Київ	2020	Закарпатська область
75	Чоловіча	20-24;	Київ	2020	Львівська область
76	Чоловіча	20-24;	Київ	2020	Херсонська область
77	Чоловіча	20-24;	Львів	2020	Київська область
78	Чоловіча	20-24;	Львів	2020	Львівська область
79	Жіноча	20-24;	Львів	2020	Проживаю не в Україні
80	Жіноча	20-24;	Львів	2020	Київська область
81	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2020	Київська область
82	Жіноча	20-24;	Маріуполь	2020	Львівська область
83	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2020	Київська область
84	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2020	Харківська область
85	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2020	Проживаю не в Україні
86	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2020	Львівська область
87	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2020	Дніпропетровська область
88	Чоловіча	20-24;	Миколаїв	2020	Київська область
89	Жіноча	20-24;	Полтава	2020	Київська область
90	Чоловіча	20-24;	Полтава	2020	Київська область
91	Чоловіча	20-24;	Полтава	2020	Київська область
92	Жіноча	20-24;	Полтава	2020	Проживаю не в Україні
93	Чоловіча	20-24;	Харків	2020	Київська область
94	Жіноча	20-24;	Харків	2020	Миколаївська область
95	Чоловіча	20-24;	Харків	2020	Проживаю не в Україні
96	Жіноча	20-24;	Харків	2020	Проживаю не в Україні
97	Жіноча	20-24;	Чернівці	2020	Волинська область
98	Жіноча	20-24;	Чернівці	2020	Київська область
99	Жіноча	20-24;	Чернівці	2020	Вінницька область
100	Жіноча	20-24;	Чернівці	2020	Львівська область
101	Жіноча	20-24;	Київ	2021	Волинська область
102	Жіноча	17-19;	Київ	2021	Львівська область

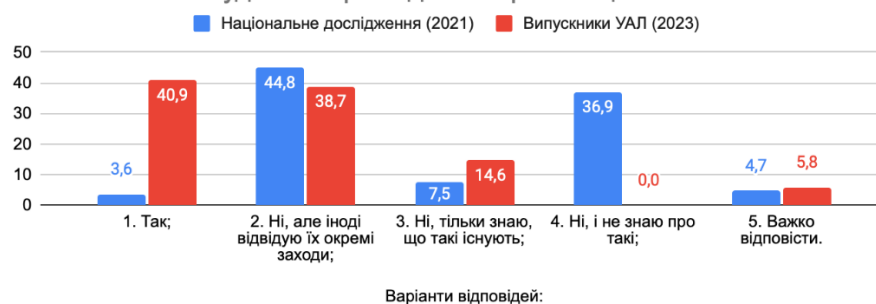
103	Чоловіча	20-24;	Київ	2021	Львівська область
104	Чоловіча	20-24;	Київ	2021	Київська область
105	Жіноча	17-19;	Львів	2021	Київська область
106	Жіноча	17-19;	Львів	2021	Львівська область
107	Чоловіча	17-19;	Львів	2021	Львівська область
108	Чоловіча	17-19;	Львів	2021	Київська область
109	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2021	Київська область
110	Жіноча	20-24;	Маріуполь	2021	Проживаю не в Україні
111	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2021	Хмельницька область
112	Жіноча	20-24;	Маріуполь	2021	Київська область
113	Чоловіча	17-19;	Миколаїв	2021	Житомирська область
114	Жіноча	17-19;	Миколаїв	2021	Львівська область
115	Жіноча	17-19;	Миколаїв	2021	Львівська область
116	Жіноча	20-24;	Харків	2021	Київська область
117	Чоловіча	17-19;	Харків	2021	Київська область
118	Чоловіча	20-24;	Харків	2021	Львівська область
119	Чоловіча	20-24;	Харків	2021	Львівська область
120	Жіноча	17-19;	Київ	2022	Івано-Франківська область
121	Жіноча	17-19;	Київ	2022	Київська область
122	Чоловіча	17-19;	Київ	2022	Одеська область
123	Жіноча	17-19;	Львів	2022	Львівська область
124	Чоловіча	17-19;	Львів	2022	Чернівецька область
125	Чоловіча	17-19;	Львів	2022	Проживаю не в Україні
126	Жіноча	17-19;	Львів	2022	Львівська область
127	Жіноча	20-24;	Маріуполь	2022	Львівська область
128	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2022	Київська область
129	Чоловіча	20-24;	Маріуполь	2022	Харківська область
130	Жіноча	20-24;	Маріуполь	2022	Черкаська область
131	Жіноча	17-19;	Миколаїв	2022	Київська область
132	Чоловіча	17-19;	Миколаїв	2022	Проживаю не в Україні
133	Жіноча	20-24;	Миколаїв	2022	Київська область

134	Жіноча	17-19;	Харків	2022	Львівська область
135	Жіноча	17-19;	Харків	2022	Проживаю не в Україні
136	Жіноча	17-19;	Харків	2022	Київська область
137	Чоловіча	17-19;	Харків	2022	Проживаю не в Україні

Додаток В. Членство в громадських організаціях

Рисунок 3.1.1 Порівняння відповідей на запитання
«Чи є ви членом будь-якої громадської організації?»
(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

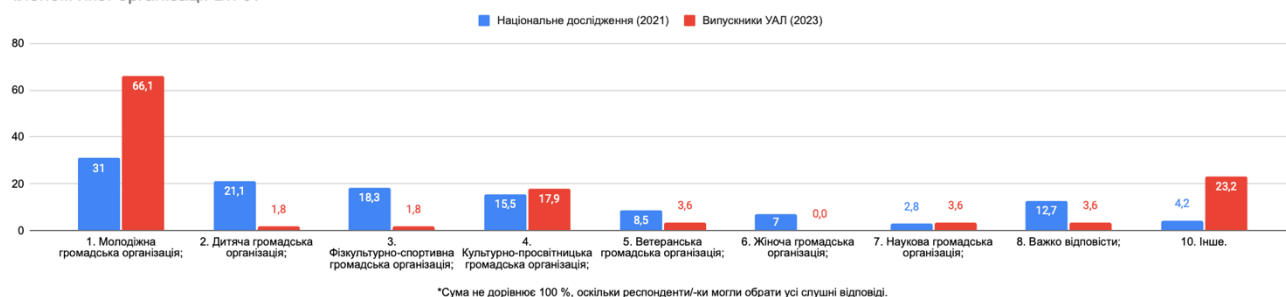
Чи є ви членом будь-якої громадської організації?

Додаток Г. Залучення в різних видах організацій

Рисунок 3.1.2 Порівняння відповідей на запитання
«Членом якої організації Ви є?»
(національне дослідження – N=71, УАЛ – N=56), %

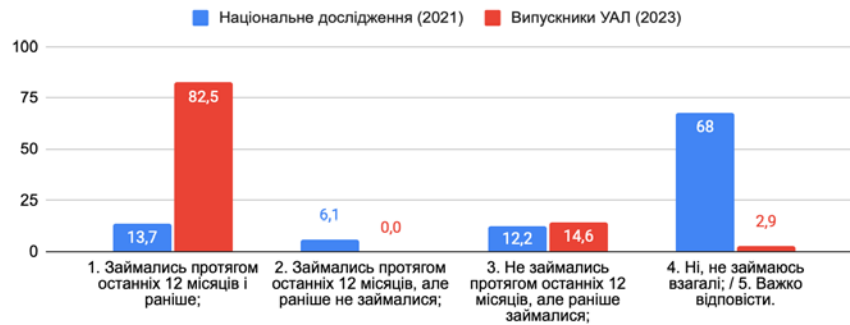
Членом якої організації Ви є?

Додаток Д. Участь в волонтерській діяльності

Рисунок 3.1.3 Порівняння відповідей на запитання
«Чи займались ви коли-небудь волонтерством?»
(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

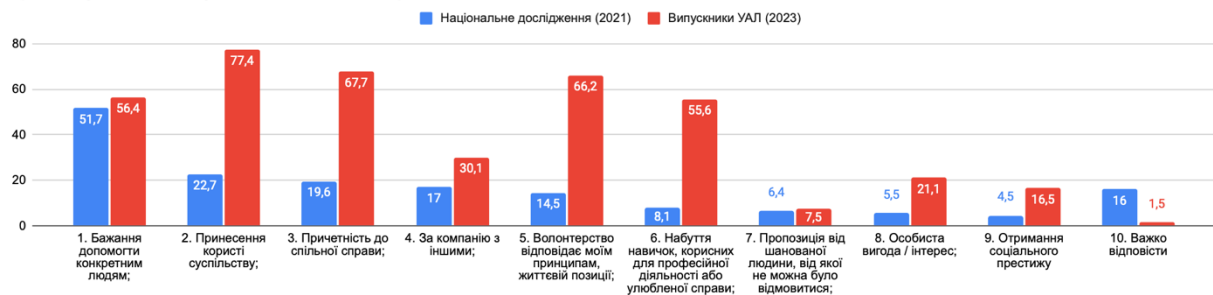
Чи займались ви коли-небудь волонтерством?

Додаток Е. Причини долучення до волонтерства 1

Рисунок 3.1.4 Порівняння відповідей на запитання «Що спонукало / спонукає вас до волонтерської діяльності?» (національне дослідження 2021 – N=1430, УАЛ – N=133), %

Що спонукало / спонукає вас до волонтерської діяльності?

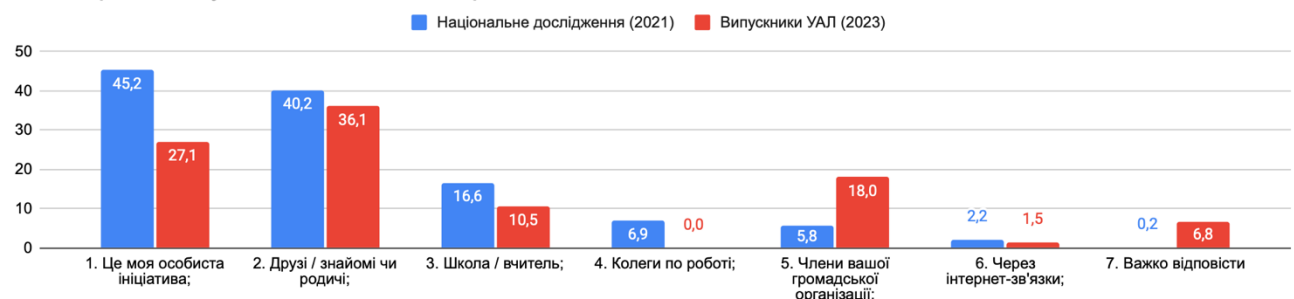

*Сума не дорівнює 100 %, оскільки респонденти/-ки могли обрати усі слушні відповіді.

Додаток Є. Причини долучення до волонтерства 2

Рисунок 3.1.5 Порівняння відповідей на запитання «Хто вперше «залучив» Вас до волонтерської діяльності?» (національне дослідження – N=639, УАЛ – N=133), %

Хто вперше «залучив» Вас до волонтерської діяльності?

*Сума не дорівнює 100 %, оскільки респонденти/-ки могли обрати усі слушні відповіді.

Додаток Ж. Участь в органах учнівського та студентського самоврядувань

Рисунок 3.1.6 Порівняння відповідей на запитання

«Чи знаєте Ви про існування органів учнівського та студентського самоврядування в Україні та про їх діяльність?»
(національне дослідження 2021 – N=639, УАЛ – N=137), %

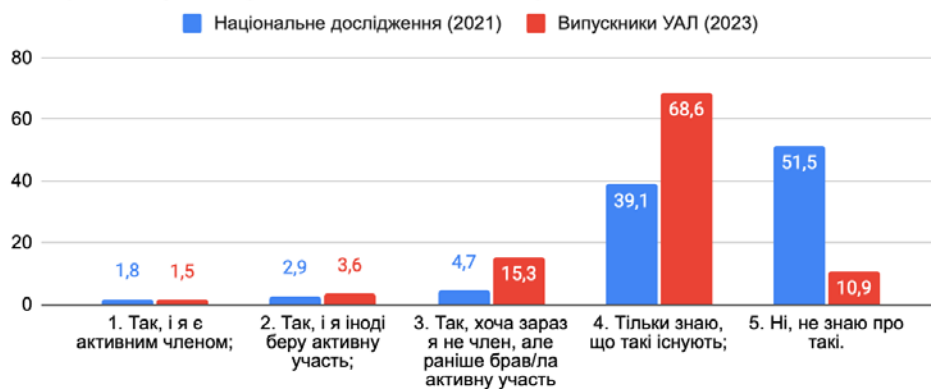
Чи знаєте Ви про існування органів учнівського та студентського самоврядування в Україні та про їх діяльність?

Додаток 3. Участь в діяльності молодіжних рад

Рисунок 3.1.7 Порівняння відповідей на запитання
«Чи берете Ви участь у діяльності молодіжних рад?»
(національне дослідження 2021 – N=639, УАЛ – N=137), %

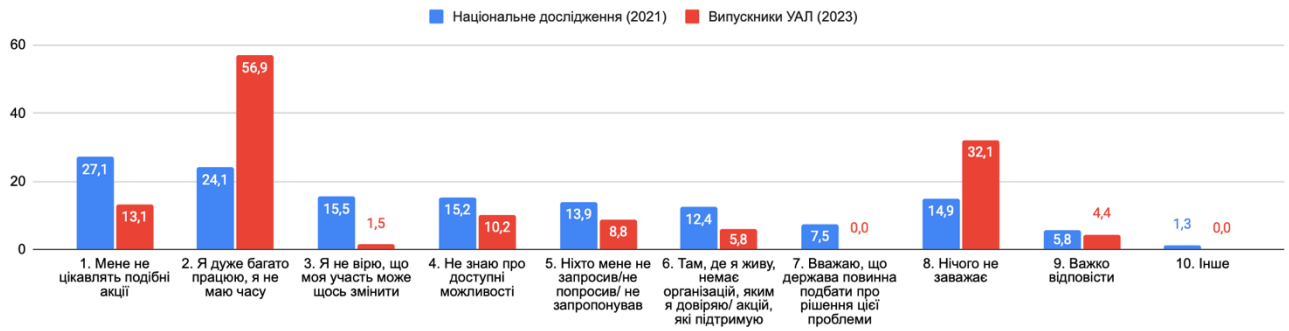
Чи берете Ви участь у діяльності молодіжних рад?

Додаток II. Завади участі в громадській діяльності

Рисунок 3.1.8 Порівняння відповідей на запитання
«Що заважає Вам брати більш активну участь у громадській діяльності?»
(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

Що заважає Вам брати більш активну участь у громадській діяльності?

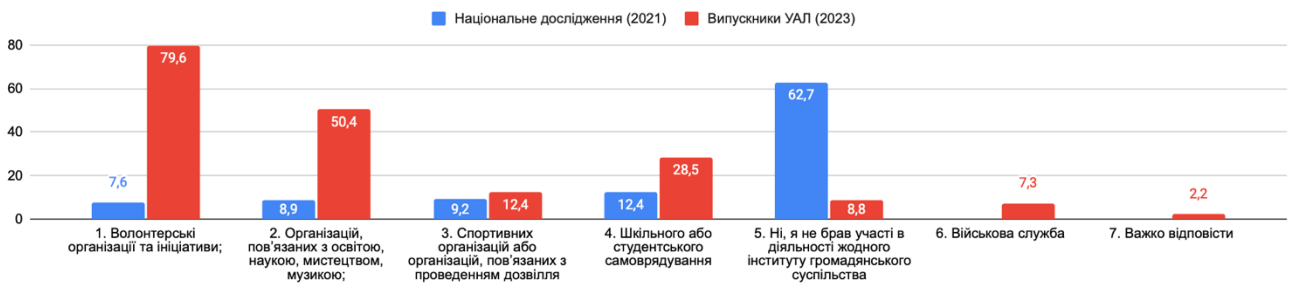

*Сума не дорівнює 100 %, оскільки респонденти/-ки могли обрати усі слушні відповіді.

Додаток К. Участь в діяльності інститутів громадянського суспільства

Рисунок 3.1.9 Порівняння відповідей на запитання
«У діяльності яких інститутів громадянського суспільства ви брали участь за останні 12 місяців?»
(національне дослідження 2021 – N=1489, УАЛ – N=137), %

У діяльності яких інститутів громадянського суспільства ви брали участь за останні 12 місяців?

Сума не дорівнює 100 %, оскільки респонденти/-ки могли обрати усі слушні відповіді.

Додаток Л. Аналіз політичної діяльності

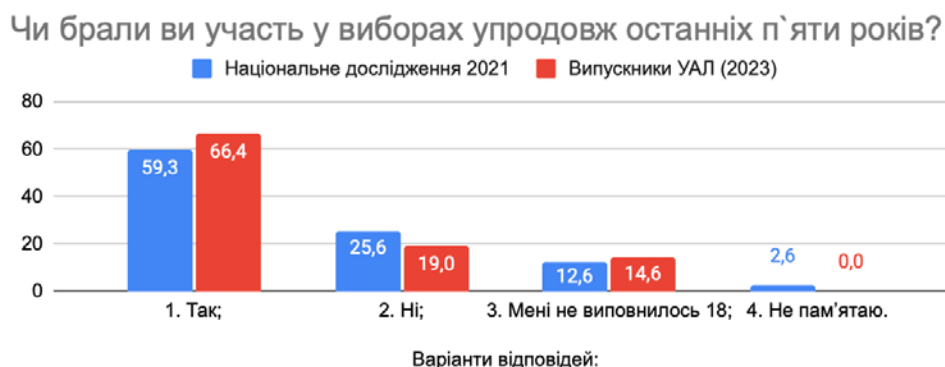
Таблиця 3.1.10 Порівняння відповідей на запитання
«Чи вдавалися ви до якогось з наступних способів участі у політичній діяльності?»
(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

Відповідь на запитання «Чи вдавалися ви до якогось з наступних способів участі у політичній діяльності?» (національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %								
Респонденти:	Національне дослідження (2021)				Випускники УАЛ (2023)			
Види політичної активності / Варіанти відповідей:	1. Я це виконую;	2. Ще не робив/ла, але спробував/ла би;	3. Ні.	4. Важко відповісти	1. Я це виконую ;	2. Ще не робив/ла, але спробував/ла би;	3. Ні.	4. Важко відповісти
1. Підписання політичних вимог / підтримання онлайн-петицій;	13,7	17,3	64,9	4,1	94,9	3,6	1,5	N/A

2. Участь у мирних демонстраціях, мітингах;	8,6	19,9	67,5	4	71,5	19,7	8,8	N/A
3. Участь у акціях протесту, непокори;	3,2	14,8	76,8	5,2	43,8	40,1	16,1	N/A
4. Участь у волонтерському русі або роботі громадської організації (в контексті політичних цілей);	8	16	71,1	4,9	57,7	24,1	18,2	N/A
5. Робота в політичній партії чи політичній групі;	3,8	9,6	82,2	4,4	9,5	27,0	63,5	N/A
6. Припинив/ла купувати товари з політичних або екологічних причин	10,4	11,6	71,9	6,1	91,2	2,2	6,6	N/A
7. Участь у політичній діяльності в Інтернеті / в соціальних мережах	5	14,4	75,8	4,8	35,0	24,1	40,9	N/A
8. Участь у дебатах з політиками	2,6	11,2	81,1	5,1	8,0	29,9	62,0	N/A

Додаток М. Участь в виборах

Рисунок 3.1.11 Порівняння відповідей на запитання
«Чи брали ви участь у виборах упродовж останніх п'яти років?»
(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

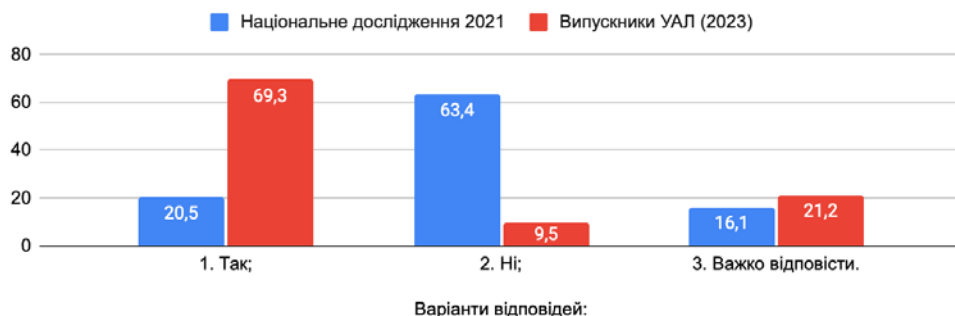
Додаток Н. Бажання проходження додаткового навчання

Рисунок 3.1.12 Порівняння відповідей на запитання

«Чи взяли б ви участь в навчанні, тренінгах для підвищення рівня Вашої політичної освіти?»

(національне дослідження 2021 – N=2000, УАЛ – N=137), %

Чи взяли б ви участь в навчанні, тренінгах для підвищення рівня Вашої політичної освіти?

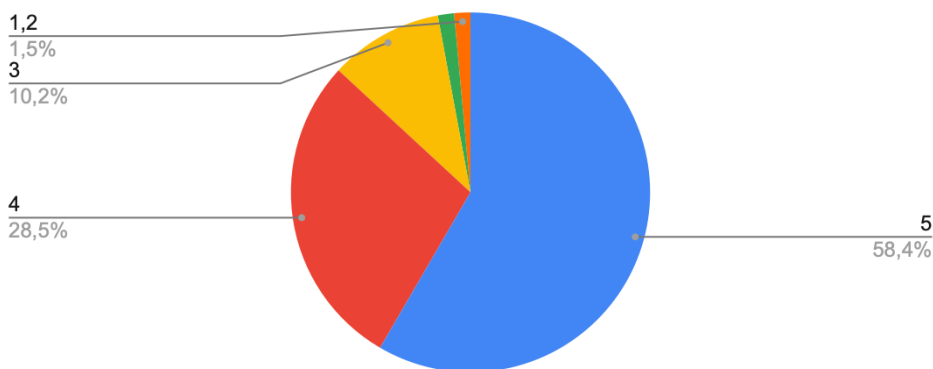

Додаток О. Користь програми для громадської активності

Рисунок 3.2.1 Підсумок відповідей на запитання

«Наскільки корисним був досвід навчання в Українській академії лідерства для вашої громадської активності? (шкала, де 1 – дуже не корисний, а 5 – дуже корисний)»
(N=137), %

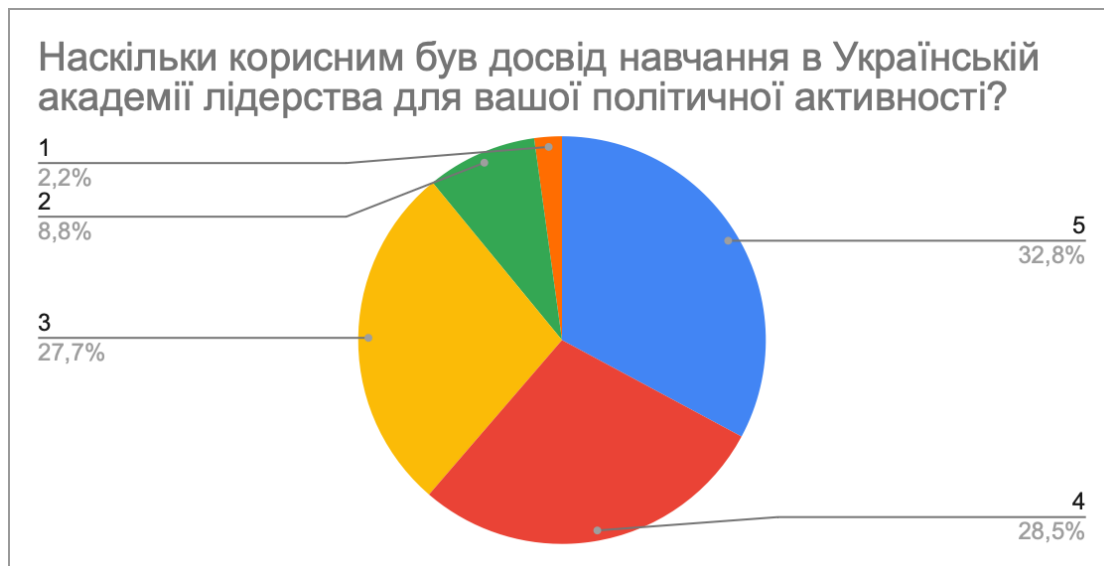
Наскільки корисним був досвід навчання в Українській академії лідерства для вашої громадської активності?

Додаток П. Користь програми для політичної активності

Рисунок 3.2.2 Підсумок відповідей на запитання

«Наскільки корисним був досвід навчання в Українській академії лідерства для вашої політичної активності? (шкала, де 1 – дуже не корисний, а 5 – дуже корисний)» (N=137), %

Додаток Р. Користь програми для політичної активності
Рисунок 3.2.3 Підсумок відповідей на запитання «Оберіть всі твердження, які стосуються вас» (N=137), %

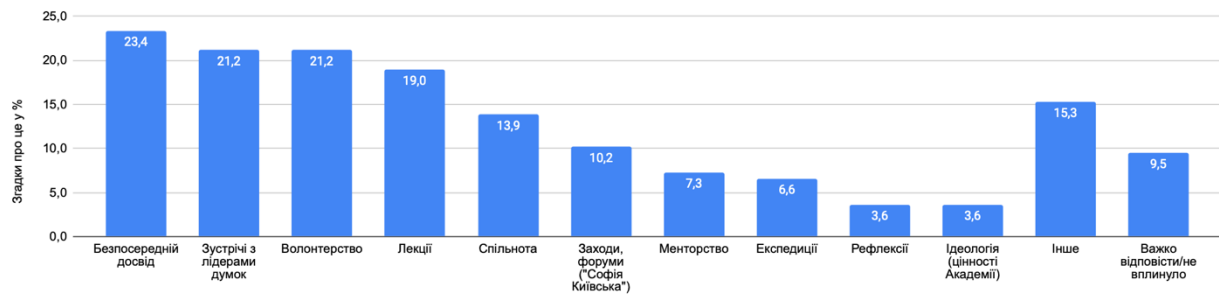
Відображення ствердних відповідей на твердження:

Додаток С. Вплив різних частин програми УАЛ на громадську та політичну активність

Рисунок 3.2.4 Аналіз відповідей на запитання «Що з елементів програми Академії найбільше вплинуло на вас, як на активного громадянина?» (N=137), %

Що з елементів програми Академії найбільше вплинуло на вас, як на активного громадянина?

*Сума не дорівнює 100 %, оскільки респонденти/ки вказували одночасно кілька різних відповідей